

Βιζυηνός Γεώργιος

Ποίος ήταν ο φονεύς του αδελφού μου

- Σήμερα πια θα φάγω μια βούκα ψωμί να πάγη στην καρδιά μου! - Είπεν η μήτηρ μου καθεζομένη μεταξύ εμού και του αδελφού μου παρά την λιτήν τράπεζαν, ην ο υπηρέτης είχε παραθέσει εις το δωμάτιόν μας.

- Πρώτα κάμε το, και ύστερα πε το, μητέρα. - Απήντησε πειρακτικώς ο αδελφός μου, διότι από τινος πολλάκις μεν ήκουε την καλήν ταύτην πρόθεσιν, ποτέ όμως δεν την έβλεπε πραγματοποιμένην.

Η μήτηρ, συνειθισμένη εις παρομοίας του νεωτέρου της υιού παρατηρήσεις, ουδ' επρόσεξε καν εις τους λόγους του. Αλλ' επιστραφείσα προς την όπισθεν αυτής θύραν, ίνα βεβαιωθή ότι είναι κλεισμένη,

- Και μη μου αφήσετε, είπεν, αυτή την σεισουράδα να ξαναμβή δω μέσα. Ω, χαρά στο μας αλήθεια, σταις τούμπαις και τους σάλτους!

Σεισουράδα ήταν ο Γάλλος υπηρέτης του επί τον Βόσπορον ξενοδοχείου, εν ω η μήτηρ μου ήλθε να με συναντήση, μόλις αφικόμενον εκ της Εσπερίας. Το πρωτοφανές διά την επαρχιώτιδα σχήμα του φράκου, αι συνεχείς του καταξυρίστου Γάλλου υποκλίσεις, ενέπνευσαν εις αυτήν ευθύς εξ αρχής ακατάληπτον αντιπάθειαν. Και το χειρότερον ήτο, ότι ο δυστυχής υπηρέτης προσπαθών και καλά να κατακτήση την εύνοιάν της επολλαπλασίαζε τους σάλτους και ταις τούμπαις αυτού, υποκλινόμενος ούτω πιθηκιστικώς, ώστε εκορύφωσε, κατ' αυτάς έτι τας πρώτας ημέρας, την εναντίον αυτού αγανάκτησιν της μητρός μου, ήτις και τον εβάπτισε με το όνομα της σεισοπυγίδος, διότι, έλεγεν, είχε θηλυκό, τουτέστι καταξυρίστον πρόσωπον και δεν ημπορούσε να σταθή στα ξερά του, χωρίς να σκύψη το κεφάλι και να σείση την ουρά του.

Μετά τινας ούτω πως εμπαικτικές παρατηρήσεις και επί του όλου παραστήματος και της ενδυμασίας του ατυχούς Λουή, η μήτηρ μου διέκοπεν ανεπαισθήτως το γεύμα της και, προσηλώσασα τους οφθαλμούς εις το παράθυρον, εβυθίσθη ολίγον κατ' ολίγον εις σκέψεις, κατά την συνήθειάν της.

Ο Βόσπορος εκυλίετο χαριέντως υπό τα βλέμματά μας· πολυάριθμα ισχυροτενή ακάτια διέσχιζον τα κυανά του νερά κατ' αντιθέτους διευθύνσεις, ως χελιδόνες πετώσαι μετ' απαραμίλλου ταχύτητος. Η μήτηρ μου τα παρετήρει δι' απλανών ομμάτων· και μετά μακράν σιωπήν αναστεξάσα βαθέως,

- Διες εσύ! είπε, πως περνούν τα χρόνια, και γυρνούν τα πράγματα! Δεν θα γυρίση το παιδί μου, έλεγα, δεν θα προφθάση να έλθη πίσω, και θ' αποθάνω, και θα μείνουν τα μάτια μου ανοιχτά, από την λαχτάρα που έχουν να το διούνε! Όλ' ημερίτσα παραφύλαγα τους δρόμους και ρωτούσα τους διαβάτας. Και όταν εβράδουαζεν, άφην' ανοιχτή την θύρα έως στα μεσάνυχτα. Μη σφαλείς, Μηχαήλε, μπορεί να έλθ' ακόμη. Και δεν θέλω να έλθη το παιδί μου και να 'βρη κλειστή την θύρα μου. Φθάνει που είναι τόσα χρόνια έρημο και ξένο, ας μην έρθη και στο χωριό του να του φανή πως δεν έχει κανέναν εις τον κόσμο, που να φυλάγη τον ερχομό του. Σαν επλάγιαζα, σ' έβλεπα στον ύπνο μου, και μ' εφάινετο πως άκουα την φωνή σου, κ' εσηκονόμουν και άνοιγα την θύρα: ήλθες, παιδί μου; - Ήταν ο αγέρας, που σβυντζίνιζε στον δρόμο.

Και έτσι ξημέρονε, και έτσι βράδουαζε. Οχτώ χρονάκια πέρασαν, ψωμί δεν επήγε στην καρδιά μου. Γιατί, δεν θα προφθάση να έλθη το παιδί μου, έλεγα, και θα πεθάνω και θα μείνουν τα μάτια μ' ανοιχτά! Και διες εσύ! Τώρα που σ' έχω κοντά μου, τώρα που σε θωρώ, μου φαίνεται σαν να ήταν χθες που διάβηκες και σήμερα που ήλθες. Και οι πίκραις που ήπια, παιδί μου, και οι τρομάραις που ετράβηξα είναι σαν να μην ήτανε ποτέ!

Εδώ έκοψε μηχανικώς ολίγον άρτον, ως εάν ήθελε να εξακολουθήση το φαγητόν της· αλλά πριν τον θέση εις το στόμα, ητένισε πάλιν διά του παραθύρου, είδε τον αείρροον Βόσπορον, είδε τα παλινοστούντα σκάφη, και στενάξασα εκ μέσης καρδιάς επανέλαβεν αργά και θλιβερά·

- Έτσι περνούν τα χρόνια, και γυρνούν τα πράγματα! Απ' εκεί που εφοβούμουν δεν έπαθα τίποτε· και απ' εκεί που ήμουν ήσυχη ήλθε το κακό! Επήγες εις την άκρη του κόσμου, παιδί μου, και δεν εχάθηκες, κ' εγύρισες. Και ο Χρηστάκης μας - πέντε ώραις δρόμον επήγε, κ' έμεινεν εκεί!... Ε... μόνον οι νεκροί δεν γυρίζουν πίσου!...

Ήτανε παραμονή των Φωτών - ξεύρεις πως είναι η καρδιά μου σε τέτοιαις επίσημαις ημέραις. Ενθυμήθηκα τον μακαρίτη τον πατέρα σου, κ' ενθυμήθηκα, πως μια τέτοια παραμονή, σαν είδες του κόσμου τα παιδιά που κρατούσαν ταις σουρβιαίς και σούρβιζαν τους ανθρώπους μέσ' στον δρόμο, πήρες και συ μια σκούπα και άρχησες να χτυπάς τον πατέρα σου πα' στην ράχη και να τον σουρβίζης: "Σούρβα, σούρβα! γερό κορμί, γερό σταυρί, όλο γειά και δύναμι, και του χρόν' γεροί!" Έτσι μικρό που ήσουνε, ήξευρες τα λόγια. Και το χάρηκεν ο μακαρίτης, και σε πήρε στην αγκαλιά του και σε φίλησε: - Έχε την ευχή μου, και να μου τρανέψης! - Και σ' έδωκε μια πεντάρα, και μ' εκούνησε με το δάχτυλο και με είπε. - Αυτό το παιδί, γυναίκα, θα γέννη! - Πού το ήξευρε, πως ύστερ' από τρεις μήνες θε να σ' άφην' ορφανό! Και που το ήξευρε, πως οι παραμοναίς των Φωτών θε νάρχουνταν και θα περνούσαν και συ θα κακοπάθιαζες στην ξενητιά κι εγώ θε νάκλαιγα μονάχη!

Έτσι κ' εκείνη την παραμονή. Ο Μιχαήλος που με ήξευρεν, επήγεν από νωρίς εις το βουνό και έφερε μια σουρβιά: Ένα μεγάλο κλωνί γεμάτο σφιχτά και πράσινα μάτια - Μ' αυτά τα σούρβα, μάνα, θα

διούμεν απόψε την τύχη μας. – Σαν ήρθεν ο Χρηστάκης στο σπίτι, εκαθήσαμε στο παραγώνι κ' εχωρίσαμε την φωτιά σε δυο μεριαίς, και άρχησεν ο Μιχαήλος να βάζη τα σούρβα στην μέση πα' στην καυτερή την πλάκα, για να διούμε την τύχη μας. Πρώτα πρώτα σ' ωνομάτισεν εσένα, κ' έκοψε σούρβο και το έβαλε. Και μόλις τώβαλεν, εβρόντηξε και πήδηξε κι' εβγήκεν απ' την στιά. Έχε την ευχή μου, Μιχαήλο! του είπα. Απόψε εύφρανες την καρδιά μου. Σαν είν' ο Γιωργής μας γερός, είμασθ' όλοι καλά! Ύστερα μ' ωνομάτισεν εμένα. Ε! κ' εγώ, πες, καλά πήγα. Ύστερα ωνομάτισε τον Χρηστάκη – και διες εσύ! Το μάτι της σουρβιάς έμεινε πα' στην πλάκα που τώβαλε, σιγανό και ακίνητο, ώστε που εμαύρισε κ' εκάπνισε κ' έγειρεν ολίγο και εκάηκε! – Χριστός και Παναγιά, παιδάκι μου! του είπα. Δεν έβαλες καλό σούρβο! Κ' επήρα την σουρβιάν από το χέρι του κ' εδιάλεξα το πιο καλό το μάτι και άνοιξα καινούριο τόπο στην φωτιά και το έβαλα... Εκάπνισεν ολίγο, εμαύρισεν, ετανίσθη κ' έμεινε στον τόπο! Τότ' εγέλασεν ο Χρηστάκης δυνατά κ' επήρεν ένα δαυλί και ανεκάτωσε τα κάρβουνα και είπε:

– Εγώ, μητέρα, είμαι βασταγερός άνθρωπος, το ξέρεις. Έτσι εύκολα εύκολα δεν πηδώ να φύγω μέσ' από λίγη ζέστη σαν και λόγου σας. Αν θέλης να ιδής την τύχη μου, φέρ' εδώ! –

Και πήρε το κλωνί από το χέρι μου και το έβαλε μέσ' στην φωτιά. Κ' επυρώθηκαν τα σούρβα και ήρχησαν να βροντούν και να πηδούνε...

Τώρα, λέγε μου εσύ ό,τι θέλεις. Σούρβα είναι σούρβα, το ξέρω. Και την τύχη την βλέπουν για την συνήθεια, όχι για την αλήθεια, κι' αυτό σωστό. Μα όταν θυμηθώ τους κούφιους εκείνους κρότους και ταις μακρυναίς τουφεκιάς που ύστερ' από λίγαις ημέραις άρχησαν ν' ακούγωνται τριγύρω στα χωριά, μου ξεσηκόνετ' η καρδιά μου, και δεν μπορώ να ησυχάσω. Το πράγμα ήταν καθαρό και ζάστερο, μα μεις δεν το ψηφήσαμε, μόνο το πήραμ' ελαφρυά κ' εγελάσαμεν.

Εκεί πάνου στα γέλοια άνοιξεν η θύρα κ' εμβήκεν ο Χαραλαμπής του Μητάκου. Τον ξεύρεις. Ήταν συνομήλικος του Χρηστάκη και τον έμοιαζε πολύ στο ανάστημα και ταις πλάταις. Όσον ήτο μικρός ήρχετο συχνά στο σπίτι μας· μα σαν εμεγάλωσε κ' επήρεν άσχημο δρόμο, δεν ημπορούσα να τον βλέπω μπροστά μου. Γιατί πολλαίς φοραίς έκαμνε το κακό, και τον έπαιρναν για τον Χρηστάκη. Τόσο πολύ τον έμοιαζε· και σαν συντεχνίταις όπου ήτανε φορούσαν και τα ίδια τα ρούχα. Γι' αυτό τον έβαλα μιαν ημέρα μπροστά. Από τότε δεν εξαναπάτησε στο κατώφλιό μας· κ' εκείνη την βραδειά ήλθε.

– Καλησπέρα, κυρά! Καλό στα κάμνετε!

– Καλό στον Λαμπή. Αν με φέρνης κάνα γράμμα, κάτσε να σε κεράσω.

– Όχι, κυρά, εγώ την παραίτησα πια την πόστα. Και ήρθα ίσα ίσα να ξαναπώ του Χρηστάκη να μην αφήση να την πάρη κανένας άλλος.

Εκεί, σαν να μ' εταράχθηκε η καρδιά μου!

– Και γιατί, Λαμπή;

– Γιατ' είναι καλή δουλειά η πόστα, κυρά, καλή δουλειά!

- Και σαν είναι καλή δουλειά η πόστα, γιατί δεν την κρατείς του λόγου σου, που την είχες ως στα τώρα;

Θαρρείς του έδωκε κανείς μια μαχαιριά, και άλλαξεν η θωριά του και άρχισε να μασσά τα λόγια του.

- Εγώ, κυρά, δυο χρόνια πήγα κ' έφερα την πόστ' από το σιδερόδρομο, έκαμ' αρκετούς παράδες. Τώρα πια ας κάμουν και οι φίλοι.

- Άκουσε να σε πω, του είπα τότε, Λαμπή! Εσύ αν έκαμες παράδες, καθώς το λένε - Θεός κ' η ψυχή σου! Εμείς τέτοιους παράδες δεν τους χρειαζόμαστε. Έπειτα, ξεύρεις· οι καυμέδες δεν έχουν πλέον πέραση. Και αυτός που κουβαλεί την πόστα δεν μπορεί πλέον ν' αρχοντήνη με τα υστερήματα, που στέλνει κανένα ορφανό, ξενητεμένο, μέσ' στο γράμμα, να μνημονέψουν τον πατέρα του. Όσο για την άλλη τέχνη που σ' αρχόντηνε, Λαμπή, να ο Θεός και ας σε κρίνη. Εμένα το παιδί μου είναι χριστιανός και τίμιος άνθρωπος, και ξεύρει να βγάλη το ψωμί του με τον ιδρω του προσώπου του.

Έτσι του είπα, γιατί το ήξευρα πως ήταν κλέφτης. Και κει που του τάλεγα, παιδί μου, τον έπιασε μια τρεμούλα και άσπρισαν τα χείλια του, και αγρίεψεν η ματιά του, σαν σεληνιασμένος. - Ω, Παναγία μου! τρεις φοραίς άνοιξε το στόμα του να συντύχη, και τρεις φοραίς άκουσα τα δόντια του να κροτιούνται, παιδί μου, μα την φωνήν του δεν την άκουσα! Έτσι εστριφογύριζε το νεκρόχλωμό του πρόσωπο! Και είδα την άπειρή του φρίκη και την ματιά του την τρομαγμένη, που ξέταζε κλεφτάτα κλεφτάτα τα ρούχα, και το δεξί του χέρι, ως ανάμεσα στα δάχτυλα! Ωσάν να ήτανε χρισμένος κάτι τι κί εφοβούνταν μην το διούμε. Και ύστερ' από τον φρικτόν αγώνα - Ω, Παναγία μου! σαν κανείς που ψυχομαχά λαιμοπνιγμένος, παιδί μου,

- Μην ακούς τον κόσμο, κυρά! Εγώ είμαι καλός άνθρωπος! είπε, κ' έκρυψε το πρόσωπο με τα χέρια του, κ' εβγήκε, και δεν εκαλονύχτισε!...

- Θωρείς, μητέρα; Είπε τότε ο Χρηστάκης. Σε τώλεγα και δεν το πίστευες. Εσκότωσεν άνθρωπο, και τον πιάνει το αίμα. Όλος ο κόσμος το λέγει και συ δεν το πιστεύεις. Άμα πης πως ξεύρεις κάτι τι που έκαμεν -ας είναι και για δοκιμή μονάχα- θαρρεί πως του λες για το φονικό. Θαρρεί πως εφάνηκε το αίμα στα χέρια του, για να τον προδώση.

- Αφού δεν το είδες με τα μάτια σου, του είπα, τι σε μέλει και τον κακολογάς. Κάθε αρνί κρεμιέται από το ίδιο του ποδάρι. Και αν είναι αλήθεια, έχει Θεό που θα τον κρίνη και ας όψεται. Κάμε μου μόνο την χάρι, και μη ανακατόνεσαι στην υπόθεσι της πόστας: Αυτός χωρίς αιτία βέβαια δεν την παραιτά.

- Δεν ακούς που σου το λέγω, μητέρα; Είπε πάλ' εκείνος. Είναι το αίμα που τον πιάνει! Το αίμα, που έχυσε στον δρόμο του, εστοιχειώθηκε τώρα, και δεν τον αφήνει να περάση. Προχθές αναγκάσθηκε να γυρίσ' από τα μισόδρομα και ν' αφήση την πόστα. Ακούεις, είδε κάποιον που τον παραμόνευε: Χωρίς άλλο ήταν το αίμα. Γιατί λέγουν, πως όποιος σκοτώση άνθρωπο και δεν σκεφθή να γλύψη από το μαχαίρι του το αίμα, ή θα στοιχειωθή να τον πνίξη καμιά μέρα, ή θα τον μαρτυρεύη, ως που να τ' ομολογήση και να τον κρεμάσουν.

- Νάχης την ευχή μου, παιδάκι μου, μη μου ξεσηκόνεις την καρδιά μου περισσότερο. Και, νάχης την ευχή της Παναγίας, μην ανακατόνεις αυτά τα πράγματα! Γιατί σ' ακούει κανείς από την εξουσία κ' ευρίσκεις τον μπελά σου! Άφησε και την πόστα και τον ποστιέρη να κουρεύωνται, και βλέπε την δουλειά σου, σαν νοικοκυροπαίδι.

Μα κείνος ο μακαρίτης -τον ήξευρες πώς ήτανε- δεν τον εχωρούσεν ο τόπος να καθήση. Τον έμαθα τέχνη και τον άνοιξ' αργαστήρι, για να πιάση τον τόπο του πατέρα του. Μα, έλα που αγαπούσε να γυρνά μέσα στους δρόμους!

- Απ' εδώ ως στο Λουεβουργάζι, είπεν, είναι πέντε ώραις δρόμος. Μια φορά κάθε δεκαπέντε θα πάγω και θα έλθω, γιατί ν' αφήσω να ωφεληθή άλλος;

- Όχι, νάχης την ευχή μου! Δεν σ' αφήνω να πάρης την πόστα! Υποσχέσου μου πως δεν την παίρνεις, γιατί θα με κάμης να χάσω την ησυχία μου!

- Ε! καλά, είπε τότε. Δεν την παίρνω. Άφησε να μείνης καναδυό μήνες χωρίς γράμμα, και να διής εσύ πως θα το μετανοιώσης.

Αυτό μ' έγγιξεν εκεί που με πονούσε. Τα γράμματά σου δεν ήρχοντο τακτικά, γιατί τα άνοιγαν στον δρόμο. Και δεν φθάνει, που δεν άφηναν μέσα τίποτε, μόνον ύστερα εντρέπονταν να τα φέρουν ανοιγμένα, και έτσι έμενα εγώ χωρίς ειδήσεις σου, κ' εκαθόμουν κ' έκλαια. Μολαταύτα δεν του είπα τίποτε. Τόσον καιρό υπόφερα, ας υποφέρ' ακόμα.

Όταν ήλθεν η ημέρα της πόστας, τον βλέπω κ' εμβαίνει με τον σάκκο του κονακιού στην αμασχάλη, και με το τουφέκι στον ώμο του.

- Τώρα πια, μητέρα, είπε, το κεραστικό δεν θα πηγαίνη σε ξένα χέρια. Αύριο που θα σε φέρω το γράμμα του Γεωργή, θα μου το δώσης εμένα. Ορίστε; -

Είχαν περάσει κοντά δώδεκα ημέραις από εκείνη την βραδειά, που του το είχα εμποδίσει. Όπως πάντοτε, έτσι και τότε είχαν ξεχασθή πλέον οι προφητεΐαις της παραμονής των Φωτών. Μα τον γιούν του Μητάκου δεν τον ελησμόνησα. Γι' αυτό άρχησα να τον νειδίζω, πως έκαμε δουλειά του κεφαλιού του. Μα κείνος πού ν' ακούση! Επήρε την υποχρέωση πάνου του! Υπεσχέθηκε στους προεστούς και στον Καύμακάμη!

Σαν είδα που παν τα λόγια μου χαμένα, τον έδωσα κ' εγώ το γράμμα σου, και, έχε τον νου σου δα, παιδί μου, του είπα, να μη χάσης το γράμμα του Γεωργή μας! - Θαρρώ πως τότε βλέπω ακόμα! Έβγαλε το φέσι του, εφίλησε το χέρι μου, κ' επήγε... Ποιος το ήξευρε να μη τον αφήση!...

Την άλλη την ημέρα ήτανε νάρθη ο καινούριος ο Δεσπότης. Οι επίτροποι και οι προεστοί επήγαν από ωρίς εις τον σιδηρόδρομο· οι δάσκαλοι με τα παιδιά του σχολειού αραδιασμένα· οι παπάδες και οι άλλοι χωριανοί εβγήκαν καμμιάν ώρα δρόμο, για να τον προσωπαντήσουν. Ο Μιχαήλος επήγε κ' εκείνος μαζί τους. Έμεινεν άδειο θαρρείς το χωριό. Η ώρα της πόστας ήλθε, μα δεν ανησύχησα για τον Χρηστάκη: Χωρίς άλλο θα έλθη με τη συνοδεία του Δεσπότη. Ο καιρός ήταν καλός κ' εγώ εφύλαγα στο παραθύρι.

Σαν είδα τον κόσμο από μακρά που επέστρεφε, έσιαξα το φακίολι μου κ' εβγήκα ως έξω από το χωριό να φιλήσω κ' εγώ του Δεσπότη το χέρι. Τα εξαπτέρυγα και οι σημαίαις της εκκλησίας έλαμπαν από μακριά εις τον ήλιο, και κατόπιν εγυάλιζαν οι σταυροί και τα φελώνια των παππάδων. Πίσω, στο ένα πλάγι, διέκρινα χρυσοσέλωτο το άσπρο άτι, που επήγαν για τον Δεσπότη· μα όσο και αν εκόντευε, Δεσπότης δεν εφαινετο επάνω του. Βγα! είπα με τον νου μου, και άρχισα να πλησιάζω ανήσυχη και βιαστική.

- Φεύγα, κυρά! εφώναζε τότε έν' από τα παιδιά, που έτρεχαν εμπρός εμπρός με τα γιορτερά τους. Φεύγα πίσω, γιατί έρχεται τ' ασκέρι! Ακούς εκόψαν τον σιδερόδρομο και μας επήραν τον Δεσπότη!

Εκεί ετινάχθηκε η καρδιά μου! Ο πόλεμος ακούετο, μα οι Ρούσσοι ήτανε μακριά, ξεύρω κ' εγώ; στα Μπαλκάνια, μας έλεγαν, κι ακόμη παρά πέρα. Και τώρα να κόψουν έξαφνα τον σιδερόδρομο. - Είδες, είπα, και θα πάθη τίποτε το παιδί! και εκόπηκαν τα γόνάτά μου κ' έμεινα στον τόπο. Εκεί επρόφθαξε το πλήθος βιαστικό και τρομαγμένο. Κ' επρόβαλ' ο Σταυρός με τα ξαπτέρυγα κ' επρόβαλ' ο παππάς με το Θυμιατήρι, και πρόβαλαν τέσσαρες νομάτοι μ' ένα λείψανο στον ώμο, και στο πλάγ' ο Μιχαήλος ανεμαλιάρης και λουσμένος εις τα δάκρυα... Αχ! παιδί μου! παιδάκι μου!... Ποιος το ήξευρε να τον εμποδίση!-

Εδώ η τρέμουσα φωνή της συνεπνίγη υπό των λυγμών και των κλαυθμών της.

Ήτον η πρώτη φορά εκείνην την ημέραν. Και επειδή εγνώριζον την φύσιν της δυστυχούς μητρός μου, ούτε εγώ την διέκοψα, ούτε τον αδελφόν μου αφήκα. Η θλίψις υπερεπλημμύρει την φιλόστοργον αυτής καρδιαν, και αν δεν την άφηνεν να εκχειλίση άπαξ και δις και τρις της ημέρας, δεν ηδύνατο να εύρη ανακούφισιν. Το φοβερόν τραύμα είχε πλήξει τον πολυπαθή μας οίκον προ τριών και επέκεινα ετών. Αλλ' η πρόσφατος έλευσις εμού, όστις δεν είχαν ιδή το φρικτόν εκείνο δράμα εκ του πλησίον, ανέξανε τας μόλις ουλωθείσας πληγάς της ταλαίνης. Η εμή παρουσία καθίστα την απώλειαν του μακαρίτου πολύ μάλλον επαισθητοτέραν, διότι, καθώς έλεγεν η μήτηρ μου δικαίως, εφαινετο πλέον πως η χαρά μας δεν ειμπορούσε να είναι σωστή. Τόσον ολίγους που τους αφήκα τους εδικούς μου, τους εύρισκον ολιγωτέρους. Και ούτε εγώ να τον φιλήσω, ούτε ο πτωχός αδελφός μου ηδύνατο πλέον να ευφρανθή επί τη επανόδω τού τόσον καιρόν προσδοκηθέντος αδελφού του! Και έκλαιε λοιπόν η δύστηνος και διηγείτο την θλιβεράν εκείνην ιστορίαν, ως εάν είχε συμβή αυτήν την προτεραίαν.

Και όταν αι πλήμμυραι των δακρύων ανεκούφιζον ολίγον την βαρυπενθή αυτής καρδιαν, νομίζετ' ελησμόνει την δυστυχίαν της; Πολλού γε και δει. Την θλίψιν διά τον φόνον του αγαπητού μας αδελφού διεδέχετο η αμείλικτος οργή κατά του φονέως.

- Καμμιά φορά, μοι έλεγε κατ' ιδίαν ο αδελφός μου, ενόμιζον πως άρχιζε να ξεχνά τον Χρηστάκη, μα ποτέ δεν την είδα να ξεχάση τον φονιά του.

Καθ' όλον το μεταξύ διάστημα ούτε Δεσπότη, ούτε Καϋμακάμη αφήκεν ήσυχον διά να τη εύρουν τον φονέα του τέκνου της. Κατ' αρχάς ενομίσθη, ότι εφονεύθη, συντυχών εις την συμπλοκήν κατά την επί του σταθμού του Λουλεβουργάζ έφοδον. Αλλά μετ' ολίγον επιστώθη, ότι τούτο δεν ήτο δυνατόν. Οι

επελθόντες προς παραλαβήν του αρχιερέως εύρον τον σταθμόν τούτον ερημωμένον υπό των επιτοπίων αρχών προ δύο ήδη ημερών, εξ ου χρόνου πάσα συγκοινωνία μετά της πρωτευούσης ήτο διακεκομμένη, τους δε Ρώσους αμαχητί καταλαμβάνοντας το χωρίον, αλλά μόλις περί τα μέσα της προηγηθείσης εκείνης νυκτός. Τον πτωχόν αδελφόν μου όμως ανεκάλυψαν εν τη ατάκτω αυτών επιστροφή παρά την γέφυραν της λεωφόρου, πολύ μακράν του χωρίου, και νεκρόν πολύ προ της αφίξεως των Ρώσων. Δεν εφονεύθη λοιπόν τυχαίως, ουδ' εν συμπλοκή. Αλλ' ούτ' επίτηδες ήτο δυνατόν να εφονεύθη υπό στρατιωτών ή ληστών. Διότι ούτε οι μεν θα άφηναν τον νεκρόν ασύλητον, ούτε οι δε ανέπαφον τον ταχυδρομικόν σάκκον. Πάσα δε επίσημος έρευνα κατέληγεν εις το ψηλαφητόν συμπέρασμα ότι ο φόνος εγένετο εξ ενέδρας και ουχί προς σκοπόν ληστεύσεως. Διά τούτο η μήτηρ μου επέμενε εις την εύρεσιν και τιμωρίαν του φονέως. Ο τρόπος δι' ου ο πρώην κακής φήμης ταχυδρόμος παρέπεισε τον ανύποπτον νεανίαν να διαδεχθή το επικίνδυνον αυτού έργον, παρείχεν εις τας ερεύνας αυτής τον οδηγητικόν μίτον.

- Δεν μπορεί να είναι αλλοιώς, έλεγεν. Ο φονιάς πρέπει να ήταν μανιασμένος μαζί του, και πρέπει να το ήξευρε. Αλλέως δεν μπορούσε να τον παραμονεύση αυτή την πρώτη την ημέρα, που πήρε την πόστα πάνου του. Είναι λοιπόν χωρίς άλλο χωριανός μας, ή κανείς από τα περίχωρα. Όταν επήραν αυτόν, που είχε πρώτα την πόστα, στην φυλακή, είπα πως έκαμεν ο Θεός κρίσι. Μα ύστερ' από δύο ημέραις τον έβγαλαν, γιατί ευρέθη, πως, όταν έγεινε το φονικό, εκείνος ήταν στο χωριό μας. Ποιος το ξεύρει; Ίσως κ' εψευτομαρτύρησαν... Μα τώρα, που ήρθες πια και συ, παιδί μου, μην αφήστε τον αδερφό σας ανεκδίκητο. Μη με βλέπεις έτσι και σιωπάς! Αν δεν είχα παιδιά στον κόσμο, θενάκοφτα τα μαλλιά μου, θενάβαζα ανδρίκια ρούχα, και με το τουφέκι στον ώμο θενά κυνηγούσα τα ιχνάρια του φονιά, ως που να κδικήσω τον νεκρό μου. Γιατί διές, παιδί μου, ο φτωχός μας ο Χρηστάκης δεν ευρίσκει ησυχία, μόνο παλεύει μέσ' στο μήμα του όσαις φοραίς νοιώθει το φονιά του να πατή τα χώματα. Και τον νοιώθει, παιδί μου! στην άκρη του κόσμου να ευρίσκεται, εκείνος τον νοιώθει, σαν να του πατούσε την καρδιά του! Γι' αυτό εκδίκησι! πρέπει να γενή εκδίκησι!

Ο μη γνωρίσας την αγαθοτάτην ταύτην μητέρα προ του θανάτου του υιού της, θα την εκλάβη ίσως ως γυναίκα τραχέος και σκληρού χαρακτήρος, αφού εγώ αυτός εδυσκολευόμην πλέον να ανεύρω εν αυτή την άπειρον εκείνην φιλανθρωπίαν, ήτις την έκαμεν να φειδῆται και να συμπονή και αυτήν την άψυχον φύσιν, και ως εκ της οποίας δεν υπέφερε να ίδη ουδέ μίαν όρνιθα σφαζομένην. Διότι, ναι μεν, εκδίκησιν λέγουσα, ηννόει κυρίως δικαιοσύνην. Αλλά την δικαιοσύνην ταύτην δεν ηννόει άνευ προσωπικής αυτής ικανοποιήσεως προσμετρουμένην μόνον υπό της απαθούς χειρός του νόμου.

- Να τον ιδώ κρεμασμένον, έλεγε, να τραβήξω το σχοινί του και ύστερα ας αποθάνω!

Τόσον φρικαλέως επιθυμητή εφάινετο η εκδίκησις εις την φιλοστοργίαν της φυσικής και αμορφώτου γυναικός!

Τα ψυχρά της επιστήμης σκέμματα, δι' ων εδοκίμαζον ενίοτε να καταπραΰνω τας ορμάς της θερμής αυτής καρδιάς, εξητιμίζοντο πριν φθάσωσι τον σκοπόν αυτών, ως μικραί σταγόνες ύδατος, όταν πίπτωσιν επί σφοδρώς φλεγομένης καμίνου. Ούτω και κατ' εκείνην την ημέραν. Όταν μετά μακράν

διδαχήν περί της θέσεως των ατόμων απέναντι της δημοσίου δικαιοσύνης, τη υπεσχέθη ότι θα κινήσω πάντα λίθον προς εύρεσιν και τιμωρίαν του κακούργου,

- Ναι! είπε, μετά τινος αγρίας εντροφήσεως. Να τον ιδώ κρεμασμένο, να τραβήξω το σχοινί του, και ύστερ' ας πεθάνω!

Αλλ' αίφνης εκρούσθη η θύρα, και, μετά προφανούς δυσαρεσκείας είδε την καταξύριστον μορφήν του υπηρέτου ευσεβάστως παρακύπτουσαν όπισθεν του θυροφύλλου.

- Τι τρέχει, Λουή; τον ηρώτησα εισερχόμενον.

- Μία Τούρκισσα, απήντησεν υποκλινόμενος προ της συνωφρυωμένης μητρός μου, μία Τούρκισσα προς επίσκεψιν.

- Προς επίσκεψιν ημών; Δεν είναι δυνατόν! Θα έχης λάθος, Λουή, πήγαινε! Δεν γνωρίζομεν καμίαν Τούρκισσαν. Αλλ' ενώ τον απέπεμπον ούτω, χάριν της μητρός μου, ηκούσθη ταραχή εν τω διαδρόμω και φωναί ως εριζόντων. Ο Λουής υπεκλήθη εκ νέου όσον οίον τε βαθέως, όπως με πείση, ότι ημείς ήμεθα οι ζητούμενοι. Αλλ' αίφνης η θύρα ανοίγει μετά φοβερού πατάγου, ωθήσασ' αυτόν να πέση κατακέφαλα, ενώ μία γραία, σχεδόν απερίκαλυπτος Οθωμανίς ερρίπτετο εις τους πόδας της μητρός μου, μετά λυγμών και δακρύων. Φαίνεται ότι οι έξω υπηρέται τη εκώλυον την είσοδον και εκ της απελπισίας αυτής εβίασε την θύραν. Ο εμβρόντητος Λουής επρόφθασε να συνέλθη και εκδιώξη διά λακτισμών τον δειλώς ακολουθούντα αυτήν υψηλότατον λευκοσάρικον σοφτάν, αλλ' ο αδελφός μου, παρεμβάς, ως τον είδεν, επέπληξε τον υπηρέτην και εισήγαγε μετά μεγάλης χαράς τον ισχνόν και λευκόχλωμον εκείνον Τούρκον, ως εάν ήτο ο οικειότατος αυτώ φίλος.

- Είναι ο Κιαμήλης μας, είπεν, επιδεικτικώς προς εμέ, και αυτή θα είναι η μητέρα του!

Η μήτηρ μου μόλις και μετά βίας απαλλαγείσα των περιπτυγμών της Οθωμανίδος, ητένισεν υψηλά προς την συμπαθητικήν του σοφτά μορφήν μετά παραδόξου στοργής, και

- Εσύ είσαι Κιαμήλη, παιδί μου; τον ηρώτησε. Και πώς είσαι; Καλά; Δεν σ' εγνώρισα με αυτή την φορεσιά σου!

Ο Τούρκος έκυψε μετά δακρύων εις τους οφθαλμούς και λαβών εφίλησε την άκραν του φορέματός της.

- Ο Θεός πολλά καλά να σε δίνη, Βαλινδέ! είπε. Μέρα νύχτα παρακαλώ να κόβη από τα χρόνια μου να βάζη στα δικά σου. -

Η μήτηρ μου εφαινετο υπερβολικά ευχαριστημένη· ο Μιχαήλος επήγε να τα χάση από την χαράν του, απευθύνων μυρίας ερωτήσεις και περιποιήσεις πότε εις τον ισχνοτενή εκείνον πρασινορασοφόρον και πότε εις την μητέρα του. Μόνον εγώ και ο Λουής ιστάμεθα άφωνοι και ενεοί. Επί τέλους λαβών τον αδελφόν μου κατά μέρος,

- Έλα, άφησε τα γέλοια σου, λέγω, και ειπέ μου τι συμβαίνει εδώ πέρα; Τι σας είναι αυτοί;

- Τώρα θα σε το πω, είπεν ο αδελφός μου γελών έτι περισσότερον. Τώρα θα σε το πω. Πήγαινε, Λουή! δυο καφέδες γρήγορα! Μα κύτταξε, να μην τους κάμης πάλε σαν τα φράγκικά σου τ' αποπλύματα! Α-λά-τούρκα, και χωρίς ζάχαρι! Ακούς;

Και ταύτα λέγων εισήλθε μετ' εμού εις το προσεχές δωμάτιον.

- Αυτός είναι ένας Τούρκος, που τον εγιάτρευεν η μητέρα εφτά μήνες εις το σπίτι μας, και αυτή είναι η μάνα του, που ήλθε τώρα να της πη το Σπολλάτη!

Είπεν ο αδελφός μου, γελάσας προς μεγάλην μου έκπληξιν.

- Ένας Τούρκος, που τον εγιάτρευεν η μητέρα εφτά μήνας! Και από τότε έγεινεν η μητέρα νοσοκόμος των Τούρκων; Ηρώτησα εγώ συνωφρωμένος εξ αγανακτήσεως.

Πρέπει να σημειώσω, ότι ο Μιχαήλος εσυνείθιζε ν' αστείζηται επί των αδυναμιών της μητρός ημών, τόσω μάλλον ασμένως, όσω μάλλον αγγογύστως και προθύμως τας επλήρονεν εκ του ίδιου του βαλαντίου. Τίποτε δεν τον ηυχάριστει τόσον, όσον να μιμήται την μητέρα μας, δρώσαν υπό την επήρειαν αδυναμίας τινός, της οποίας τα στοιχεία παρεμόρφου επί το κωμικώτερον κατά τρόπον όλως ίδιον αυτώ. Η ανοχή της καλής μητρός, ήτις εγέλα και αυτή, οσάκις τον ήκουεν, ερρίζωσεν εν αυτώ έτι μάλλον την κακήν ταύτην συνήθειαν. Διά τούτο, όταν με είδεν αγανακτούντα επί τω ακούσματι,

- Άκουσε να σε πω, μοι είπεν. Αν εννοής να τα έχης έτσι καταιβασμένα, δεν σε λέγω τίποτε. Θα μου χαλάσης την ιστορία. Κάλλιο να την αφήσουμε μίαν άλλην ημέρα, για να γελάσης και συ με την καρδιά σου, να γελάση κ' η μητέρα κομμάτι, που τόσαις ημέραις δεν εγέλασεν ακόμη με τα σωστά της, η καυμένη.

- Έλα! τω είπον τότε. Η μητέρα φαίνεται πολύ ευχαριστημένη από την επίσκεψιν, και είναι όλως διόλου ενασχολημένη με τους Τούρκους της, που δεν ειμπαρώ να χωνέψω. Ως που να πιουν τον καφέ τους και να μας ξεφορτωθούν, ειπέ μου την ιστορία.

- Άκουσε λοιπόν, μοι είπεν. Ειξεύρεις πόσον η μητέρ' ανησυχούσεν όταν έλειπες. Και δεν φθάνει που ανησυχούσεν εκείνη, μόνον δεν άφηνε και τον κόσμο στην ησυχία του. Ποιος περνά να τον σταματήση μέσ' στον δρόμο· ποιος έφθανεν από πουθενά, να πα να τον ρωτήσει; μη σε είδαν, μη σε άκουσαν. Την ξεύρεις. Ένα πρωί πρωί ετρυγούσαμε τα πεπόνια στο χωράφι. Έξαφνα βλέπ' ένα διαβάτη που περνούσε. Δεν τον αφήνει να πάγη στην δουλειά του, μόνο τρέχει στην φράκτη.

- Ωρα καλή, θειέ!

- Πολλά τα έτη, κυρά!

- Από την Ευρώπη έρχεσαι;

- Όχι, κυρά, από το χωριό μου. Και πού είν' αυτή η Ευρώπη;

- Να, ξεύρω κι' εγώ; αυτού που είναι το παιδί μου. Δεν άκουσες να λένε τίποτε για το παιδί μου;

- Όχι, κυρά. Και πώς το λένε το παιδί σου;

- Αμ' ξέρω και 'γω μαθές; Ο νουνός του το βάφτισε Γιωργί, και πατέρας του ήτανε ο Μιχαλιός ο πραμματευτής, ο άνδρας μου. Μα κείνο, ακούς, επρόκοψε και πήρεν ένα όνομα από τα περιγραμμάτου και τώρα, σαν το γράφουνε μέσ' σταις εφημερίδες, δεν ηξεύρω κι εγώ η ίδια, το παιδί μου είναι μαθές που λένε, ή κανένας φράγκος!

- Την ιστορία, Μιχαήλε! την ιστορία του Τούρκου! διέκοψα εγώ ανυπομόνως.

- Στάσου δα! είπεν εκείνος. Η ιστορία ήλθεν ύστερ' από την κουβέντα. Ύστερ' από την κουβέντα, βλέπεις την μητέρα και κόφτει το πιο καλό, το πιο μεγάλο πεπόνι.

- Αμ' δεν παίρνεις κάνα πωρικό από τον κήπο μας, θειε;

- Ευχαριστώ, κυρά, δεν έχω τόπο να το βάλω.

- Δεν πειράζει, θειε, το καθαρίζω και το τρώγεις.

- Ευχαριστώ, κυρά, με κρατεί κοιλόπονος.

- Έλα να χαρής, κάμε μου την χάρι. Γιατί, διές, έχω παιδί στην ξενιτιά, κ' έχω καρδιά καμμένη. Κι' αφού δεν μπορώ να το στείλω στο παιδί μου, φα' το καν του λόγου σου που είσαι ξένος. Ίσως τωύρη κι' εκείνο από κανέναν άλλονε.

Ο άνθρωπος έχασε την υπομονή του.

- Ντζάνουν καλά, χριστιανή για! μα σαν έχης παιδί στην ξενιτιά, τι σε φταίγω εγώ να βάλω, έτσι Θεονήστικος, όλην αυτή την χολέρα μέσ' στο στομάχι μου! Μη θαρρής πως εβαρέθηκα την ζωή μου; Εγώ έχω γυναίκα που με καρτερά, κ' έχω παιδιά να θρέψω. Μα σαν θέλης και καλά να χρησιμοποιήσης το πεπόνι σου, στείλε το στου Γερο-Μούρτου το χάνι. Εκεί κοντά ένας ξένος παλεύει με τον θάνατο, θερμασμένος εδώ και τρεις εβδομάδες. Άμα γευθή αυτήν την χολέρα, πίστεψέ με, θα γλυτώση και αυτός από την θέρμη και η θέρμη απ' αυτόνε.

- Τέλος πάντων! του είπα, ετελείωσαν τα επεισόδια; Άρχησε πλέον την ιστορία!

- Στάσου δα! απήνητησεν εκείνος πειρακτικώς. Μήπως είμεθα εις την Ευρώπην που πουλούν το κρέας δίχως κόκκαλα; Σε λέγω την ιστορία καθώς εγένηκεν. Αν δεν σ' αρέση, άφησέ την κατά μέρος. Πάμε να διούμε την χανούμισσα!

- Σε ήθελα να είσαι από πουθενά, εξηκολούθησεν έπειτα, να ιδής την μητέρα, όταν το άκουσε. - Χριστός και Παναγιά, παιδάκι μου! - Και έπεσε το πεπόνι από τα χέρια της, κι' έγεινε σαν πήττα! Κ' έσιαξε το φακιόλι στο κεφάλι της, κ' επήρε τον δρόμο. Δηλαδή τα σπαρμένα και τ' άσπαρτα χωράφια κατ'

ευθείαν για να φθάση όσον το δυνατόν γρηγορώτερα. Εγώ που την ήξευρα, την αφήκα να πάγη. Μα σαν επροχώρησε καμπόσο και είδε που δεν το εκούνησα, εγύρισε πίσω θυμωμένη, και,

- Τι χάσκεις απ' αυτού, μωρέ πολλακαμμένε; - εφώναξε. - Ε; φυλάγεις να το πω για να σαλέψης;

Αν σε βαστά μην την ακολουθείς; Θα ήταν καλή να με φακιολίση με καμμιά βωλάκα. Αφήκα λοιπόν την δουλειά μου, κ' έπεσα καταπόδι της. Πού να την φθάσης! Βρε αγκάθια, βρε χανδάκια, βρε φράχταις - δεν έβλεπε τίποτε. Τίποτε άλλο, παρά του Γερο-Μούρτου τον σκεπό που εκοκκίνιζε μακρυνά μέσ' στα σπαρμένα.

Σαν έφθασε κοντά, άρχισαν τα γόνατά της να τρέμουν κ' εκάθησε σε μια πέτρα.

- Χριστός και Παναγιά, παιδάκι μου! Και πως δεν μου το είπες πως ήταν ένας άρρωστος δωπέρα;

- Αμ' τι να σε το πω! Μήπως είσαι γιατρός για να τον γειάνης; Εκείνο, ως και ο Παππά-Δήμος, που τ' άκουσε, δεν επήγε να τον διή. Γιατ' είναι, λέγει, Τούρκος, κ' οι Τούρκοι δεν πληρόνουν, για ευχέλαιο.

- Τούρκος είπες; εφώναξε τότε, και ήλθεν ολίγο σην Θωριά της. - Σαν είναι Τούρκος - Δόξα σοι ο Θεός! Είχα μια φοβέρα μήπως ήταν το Γιωργί μας!

- Κρίμα που δεν σου το είπα πρωτήτερα, μητέρα, να μη χαλάσης του κόσμου τα χωράφια και να κάμης τα πόδια μου κόσκινο μέσ' στ' αγκάθια. Από τη βία σου, μ' έκαμες να πάρω τον δρόμο αζυπόλυτος. - Μα κείνη, στο μεταξύ, ξανακίνησε προς του Μούρτου το χάνι.

Εκεί που έπεσα πάλε καταπόδι της, κ' επήγα να πηδήξω ένα χανδάκι, ακούω κάποιον και βογκά. Στρέφω και θωρώ, ένας Τούρκαρος χαμαί, με κίτρινο πρόσωπο, με κόκκινα μάτια! Έτσι εύκολα που γελώ στη ζωή μου, ποτέ δεν εγέλασα για άρρωστον άνθρωπο.

Κ' εκείνη την ημέρα δεν ημπόρεσα να βασταχθώ, γιατί, δεν ηξεύρεις. Εδώ ήταν μια βάτος, κ' εδώ μί' αγριαγγινάρα. Κί' ο Τούρκος, που παράδερνε παραλαλώντας εις την μέση, εγύριζε στη βάτο, και της έκαμνε τεμενάδες, και την γλυκομιλούσε, και της έκαμνεν εργολαβία. Εγύριζε στην αγριαγγινάρα κ' έτριζε τα δόντια, κι αγρίευε τα μάτια, κ' εσήκωνε με βρυσιαίς το χέρι του, να της κόψη το κεφάλι! Τα μεγάλα του λόγια από την μια και η αδυναμία του από την άλλη ήτανε να σκάσης από τα γέλοια. Μα σαν ήλθεν η μητέρα και με είδε, σου έκαμνεν ένα θυμό! ένα θυμό! Θεός να σε φυλάγη!

- Τι στέκεις και γελάς αυτού, βρε χάχα; Ε; τι στέκεις και γελάς! Ο άνθρωπος ψυχομαχά, και συ το χαίρεσαι; Πιάσ' από κεινά! Φορτώσου τον στην ράχη σου!

- Καλέ, χριστιανή, αυτός είναι μιάμισυ φορά μακρύτερος από μένα, πώς θέλεις να τον φορτωθώ στην ράχη μου!

- Πιάσ' απ' εκείνά, σε λέγω, γιατί ξέρεις;

Αν σε βαστά μην το κάμης! Έπιασα λοιπόν και με φόρτωσε τον Τουρκαλά στην ράχη μου κ' επήραμε τον δρόμο.

Ο Γερο-Μούρτος έλιαζε την κοιλιά μου έξω από την θύρα του χανιού. Σαν μας είδε, εγέλασε βαθειά μέσ' στον λαιμό του κ' εφώναξεν. - Ωρέ, δεν μου φορτώνεσαι κάλλιο κειό τον φόφιο γάδαρο, για να κερδαίσης καν τα πέταλά του, μόνο σκομαχάς έτσι στα χαμένα για να πας την λοιμική στο σπίτι σου;

Εγώ δεν απηλογήθηκα γιατί, καταλαμβάνεις, αναπνοή για χορατά δεν μ' επερίσσευε. Μα η μητέρα, την ξεύρεις την μητέρα. Του εδιάβασε τον εξάψαλμο για την απονιά του!

Σαν τον εφέραμε στο σπίτι, εστρώσαμε το στρώμα του Χρηστάκη και τον επλαγιάσαμε. Ο Χρηστάκης ο μακαρίτης ενύριζε τότε στα χωριά της επαρχίας, με ταιςπραμματαιαίς επάνω στ' άλογο. Ήτανε πριν ανοίξη το μαγαζί του. Και σαν έμαθε πως έχουμε τον άρρωστο εις το σπίτι, επήγε κ' έρριψε την κάππα του εις της θειάς μας το σπίτι, στο Κρουονερό. Η μητέρα τον εμάλονε πάντοτε για ταις ακαταστασίαις του, κ' εκείνος ο μακαρίτης αφορμήν ενύρευε για να ζωμένη, να ζη του κεφαλιού του. Εφτά μήνες είχαμε τον άρρωστο στο σπίτι, εφτά μήνες δεν επάτησε το κατώφλιό μας. Ως που αναγκάσθηκεν η μητέρα να τον στείλη μαζί μου στην Πόλι, πριν γιατρευθή όλως διόλου.

- Και πώς είχε ξεπέσει στο χωριό μας; ηρώτησα εγώ. Και πώς συνέβη ν' αρρωστήση;

- Χουμ! είπεν ο αδελφός μου ζύων την κεφαλήν του. Αυτό κ' εγώ μόνον άκραις μέσαις το γνωρίζω. Μήπως μάφηκε μαθές η μητέρα να τον ερωτήσω, καθώς ήθελα;

- Άνθρωποι είμεθα, έλεγε, και οι αρρώσταις είναι για τους ανθρώπους. Αλλοίμονο σ' όποιον δεν έχει ποιος να τον κυττάξη! Και ποιος ηξεύρει, αν αυτήν την ώρα και το Γιωργί μας δεν είν' άρρωστο στη ξενιτιά, χωρίς κανένα εδικό στο πλάγι του! Μην κάθεσαι λοιπόν και μου φιλορωτάς τον άνθρωπο, μόνο γειάνε τον πρώτα!

Ο Κιαμήλης είναι καλός, πολύ καλός ο καϋμένος, εξηκολούθησεν ο αδελφός μου, και πολλαίς φοραίς άνοιξε μονάχος του να με πη το πώς αρρώστησε. Μα όσαις φοραίς το δοκίμαζε τότε ξανάπιανεν η Θέρμη.

Εδώ μας διέκοψεν εισελθούσα η μήτηρ μου μετά των ξένων της. Η κοντή και πως εύσωμος Οθωμανίς είχε τακτοποιημένον το λευκότατον αυτής γιασμάκιον και συνεκράτει επί το κοσμιώτερον τον μαύρον και μακρόν αυτής φερετζέν, υπό τον ποδόγυρον του οποίου μόλις έβλεπες τα μυτωτά και κίτρινα παπούτσια της. Αλλά βαθειάν εντύπωσιν μοι ενεποίησε τώρα η ωχρά και μελαγχολική του Κιαμήλ όψις, τα χαρακτηριστικά της οποίας μοι εφάνησαν τόσον ήμερα, τόσον ηδέα, ώστ' εκέρδησεν ούτως ειπείν εξ εφόδου την συμπάθειάν μου. Τούτο δεν διέφυγε την προσοχήν της μητρός, ήτις εγνώριζε την προς τους Τούρκους αντιπάθειάν μου. Δι' αυτό ατενίσασα φιλοστόργως προς αυτόν ενώ μοι τον παρουσίαζεν,

- Ο αρίσκος* ο Κιαμήλης!, είπεν, είναι πολύ, πολύ καλό παιδί. Τρώγει και κόλλυβα· πίνει και αγίασμα· φιλά και του παππά το χέρι· τι να κάμη! Όλα για να γειάνη.

Οι οφθαλμοί της μητρός του επληρώθησαν δακρύων. Μόλις δε τοις απέτεινα δύο τρεις λέξεις εις την γλώσσαν των, και ήρχησαν να με πληρώσιν ευχών κ' ευλογιών, επαίνων κ' εγκωμίων με τας γνωστός

εκείνας υπερβολάς της τουρκικής εθιμοτυπίας. Αλλ' η μήτηρ μου διακόψασα τον χείμαρρον της ρητορικής αυτών αποτόμως,

- Τώρα καθήστε, είπε, να διούμε τι θα κάνουμε. Η χανούμισσα, παιδί μου, έχει ένα γυιο στον Ζαπτιέ, που είναι από τους πρώτους ανακριτάδες. Της είπα την συμφορά που μας εγγείνηκε· θα τον βάλη να μας εύρη τον φονιά! Η καϋμένη! δεν ηξεύρεις τι καλή που είναι! Τι κρίμα, που δεν το ήξευρα να έρθω προτήτερα στην Πόλι! Ως τα τώρα θα τον είχα τρεις φοραίς κρεμασμένο, και θα ήμουν απ' αυτή την μεριά τουλάχιστον ήσυχη!

Η Τούρκισσα ηννόησεν ολίγον περί τίνος επρόκειτο.

- Ναι, είπε, ο υιός μου ο Εφέντης, και ο δούλος σας ο Κιαμήλης και εγώ η σκλάβα σας, ως του Σουλτάνου το κατώφλοιο θενά πάμε, μα την υπόθεσί σας χαμαί δεν θα την αφήσουμε. Χωρίς άλλο την είχαν ως τα τώρα μηντέρ αλτί (υπό τον τάπητα) και δι' αυτό δεν επιάσθηκ' ο φονιάς. Ο γυιος μου, ο Εφέντης είναι ανακριτής εις τον Ζαπτιέ, την γη να σχίση να έμβη ο κακούργος, πάλι θα τον εύρη.

- Και, τίποτε· εξηκολούθησεν ο Κιαμήλης, με την συμπαθητικήν φωνήν του. Ούτε λεπτό έξοδα! Ο Εφέντης ο αδελφός μου με μια κονδυλιά τα διορθώνει. Και αν θέλη ο Θεός, πάγω κ' εγώ στην επαρχία για την ανάκριση. Όταν σκοτώθηκε το παιδί της Βαλιδές μου, είναι σαν να σκοτώθηκεν ο Εφέντης ο αδελφός μου. Πρέπει να γενή εκδίκησι!

Απερίγραπτον ευχαρίστησιν ενεποίει ο ζήλος αμφοτέρων όχι μόνον εις την μητέρα, αλλά και εις τον αδελφόν μου και εις εμέ αυτόν, όστις εσκεπτόμην τώρα, ότι και η προς αλλοθρήσκους γενομένη ευεργεσία δεν απωλέσθη επί ματαίω. Εφ' ικανήν ώραν συνδιελέχθημεν επί του θέματος, κ' εγώ, όστις ήμην τελείως απηλπισμένος περί ανακαλύψεως του φονέως, διά τε τον παρεμπεσόντα χρόνον και διά τας ευθύς μετά τον φόνον επισυμβάσας ως εκ του πολέμου καταστροφάς εν τη επαρχία ημών, δεν ήργησα να πεισθώ ότι είναι πιθανόν ακόμη να δοθή δικαιοσύνη εις τον ατυχή νεκρόν μας. Ήτο λοιπόν πολύ φυσικόν, αν τώρα ήρχησα να περιποιώμαι τους μόνους δυνατούς να μας παρασταθώσι προς εκπλήρωσιν του καθήκοντος ημών τούτου. Άμα ως η γραία Οθωμανίς παρετήρησε την διάθεσίν μου ταύτην,

- Και τώρα είπε, Σουλτάνε μου, δος τα κλειδιά στον ξενοδόχο· από σήμερα και να πάγη είσθε μουσαφήριδές μου.

Τούτο ήτον όλως διόλου απροσδόκητον. Οι Τούρκοι, ιδίως εν μεγαλοπόλεσιν, όχι μόνον δεν κατοικούν υπό μίαν με χριστιανούς στέγην, αλλ' ουδ' εις την αυτήν συνοικίαν τούς ανέχονται. Τι ήτο λοιπόν τούτο; Μί' από τας πολλές δουλοπρεπείς φιλοφρονήσεις; Αλλ' όχι, η γραία δεν ωμίλει διά τον τύπον.

- Εσύ είσαι διαβασμένος άνθρωπος, μοι έλεγε, και γνωρίζεις του Θεού τον νόμον. Κ' εάν είχα μόνο μία πεθαμή τόπο στην οικουμένη, και ήξευρα πως η ευλογημένη γυναίκα που εκοίταξε τ' ορφανό μου εφτά μήνες εις το στρώμα του παιδιού της ευρίσκετ' εδώ πέρα ξένη, και δεν της έδιδα το αναπαυτήριο της κεφαλής μου να πατήση το ποδάρι της - δεν θα έκλειεν ο Θεός την θύραν του ελέους του εις την

προσευχήν μου; Δεν θα εσήκωνε την ευλογίαν από τα έργα των χειρών μου; Δεν θ' απέστρεφε το πρόσωπόν του από το κουρμπάνι μου; Έλα, ζαχαρένιε μου! Μην το κάμης και κριματισθώ!

Και παρεμβάς ο Κιαμήλης και φιλήσας την άκραν του φορέματός μου,

- Μη σας κακοφανή, είπε, γιατί δεν ήλθαμε να σας πάρουμε πρωτήτερα. Το μάθαμε πως είσθ' εδώ, και δύο μέραις τώρα γυρνούμε να σας εύρουμε. Όλα τα χάνια κατά σειράν επήραμεν. Όλη την πόλιν εκοσκινίσαμε. Μα εμείς, απλοί άνθρωποι, είμασθε σαν τα βώδια. Κοντά στον νουν ήτανε, πως αφέντης σαν του λόγου σου πορεύεται αλά φράγκα, και κάθεται στο ξενοδοχείο. Τώρα που σας ηύραμε, δεν μπορεί να γείνη αλλοιώς. Και αποταθείς προς την μητέρα μου· Δεν είν' έτσι, σουλτάνα μου; είπε. Εμείς τα εσυμφωνήσαμε πλέον. Αυτός ο κιαφίρης ο Σεισουράδας δεν θα σε χαλάση πια το κέφι σου. Μια κλωτσιά που μ' έδωκε του την σχωρνώ για το χατήρι σου, μα δωπέρα δεν μένουμε πλέον. Δεν είν' έτσι;

- Ναι, είπεν η μητέρα μου, δεν μένουμε, σαν το θέλη και ο Γεωργής! Ακούς εκεί, τη Σεισουράδα να χτυπήση το παιδί μου, τον Κιαμήλη!

Τότε παρετήρησα ότι καθ' ην ώραν εγώ ήκουον την ιστορίαν του Κιαμήλ παρά του αδελφού μου, οι τρεις εναπομείναντες είχαν συνομώσει κατά του ξενοδόχου και του ατυχούς Λουή. Έπειτα η γραία Οθωμανίς ανέκρουσε μίαν ανατολικωτάτην δέησιν. - «Επτά ημέρας θα καθήσω έξω από το ενδιαίτημά σου· επτά φορές την ημέραν θα φιλώ το κατώφλοιον της θύρας σου· επτά φορές την ώρα» κτλ. - κ' εγώ έχασα επτά φορές την υπομονήν μου. Άλλως τε, η πρόσκλησις αύτη μοι εφαινετο ευνοϊκή διά την υπόθεσίν μας. Διά τούτο αφήκα την μητέρα μου να πράξη όπως θα τη ήρεσκεν.

Μόλις παρήλθεν ημίσεια ώρα και η Οθωμανίς μετά του υιού της απήρχετο εν αληθεί θριάμβω, άγοντες μεθ' εαυτών την μητέρα και τον αδελφόν μου, ως εάν ήσαν τα μάλλον περιζήτητα λάφυρα. Εις εμέ ούτε αι υποθέσεις, ούτε αι διαθέσεις μου επέτρεπον ν' αλλάξω κατοικίαν. Απεποιήθην λοιπόν να δεχθώ την ξενίαν των όπως την προσέφερον. Υπεσχέθην όμως ότι ευθύς ως τελειώσω τας εισαγωγικάς ενεργείας παρά ταις αρμοδίαις αρχαίς προς αναζήτησιν του φονεύσαντος τον αδελφόν μας, θα τους επισκέπτωμ' επί μακρόν και καθ' εκάστην εν τω οίκω των.

Η εργασία αύτη δεν εχρειάσθη πολύν χρόνον. Διότι, όπου ο νόμος δεν υπάρχει παρά εν τη καλή θελήσει των καθ' έκαστα αρχών, ή χρονίζει και η απλουστέρα υπόθεσις επ' άπειρον, ή τελειούται εν μια στιγμή και η μάλλον περίπλοκος. Και ναι μεν η εδική μας δεν ήτο δυνατόν να τελειώση ούτως αστραπηδόν, αλλ' ήδη κατ' αυτάς τας πρώτας ημέρας των μετά του υπουργείου της αστυνομίας συνεννοήσεών μου, διετάχθησαν εν τη επαρχία ημών πολλάί συλλήψεις, ο δε υιός της φίλης ημών Οθωμανίδος, ο ανακριτής, όλως ζήλος και αφοσίωσις, εξεκίνησεν εκ της πρωτευούσης, συνοδευόμενος υπό του αδελφού μου, κ' εφωδιασμένος με πάσαν πληρεξουσιότητα προς ανάκρισιν των συλληφθέντων και προς καταδίωξιν άλλων υπόπτων. Εις τον ανυπόμονον Κιαμήλ δεν επετρέψαμεν να συναπέλθη, τούτο μεν χάριν της επισφαλεστάτης υγείας του, τούτο δε όπως μη μείνωσιν αι δύο γραίαι όλως διόλου μόνοι.

- Και τώρα πια που εβάλαμε το νερό στ' αυλάκι, μας έλεγε μετά τινας ημέρας η μήτηρ μου, έρχου δα, παιδί μου, να περνάς την ημέρα μαζί μας. Εμείς είμεθα όλη μέρα στο σπίτι, γιατί ετελειώσαμε τους

γύρους μας. Και πού δεν μ' επήγε το παιδί μου ο Κιαμήλης! και πού δεν μ' επήγεν η χανούμισσα! Πρώτα πρώτα επήγαμεν εδώ κοντά στην Αγιά-Σοφιά. Ύστερα μ' επήγαν κ' επροσκύνησα στον τάφο του Κωνσταντίνου, στο Μεφά-μειδάνι. Να πας και συ δα, παιδί μου! Εδώ μεριά έχουν τον Αράπη, που τον εσκότωσε, σκεπασμένο όλο λαχούρια και χαλιά. Κ' εκεί μεριά τον φτωχό τον βασιλέ, με μόνο μια μικρή κανδύλα πα' στο μνήμα του! Κ' επήγαμε και σ' ένα τζαμί και είδαμεν επάνω σ' ένα παλαιό δένδρο την αλυσίδα, που ήταν κρεμασμένη η χείρα της Δικαιοσύνης. Κ' επήγαμε και στο Μβαλουκλί, και είδαμε τα ψάρια, που ζωντάνεψαν μέσ' στο τηγάρι, όταν επάρθηκεν η Πόλι. Και επάνω στην Πόρτα που επάρθηκεν, είδαμε τα γράμματα, που έγγραφεν ο άγγελος εκείνη την ημέρα, τάχα για την Πόλι. «Το χειρ' χειρ' χειρότερο»! Τα είδαμε, μα, σαν αγράμματη που είμαι, δεν τα διάβασα. Και τι να τα διαβάσω, παιδί μου! Μήπως δεν το βλέπουμε κάθε μέρα πως πηγαίν' η Πόλι; Και πού αλλού δεν πήγαμε! Και τι δεν είδαμε! Μα τώρα που τελείωσαν, άρχισα πάλε να στενοχωρούμαι. Γι' αυτό έρχου κάθε μέρα να σε βλέπω, νάχης την ευχή μου, και να με λέγης δα κι όλα, πώς πηγαίν' η κρίσι μας.

Η οικία της χήρας Οθωμανίδος κείται επί της ευρείας μεν τώρα, αλλ' όχι πλέον ως πριν γραφικωτάτης οδού, της Νδιβάν-γιολού, ου μακράν της πλατείας του βυζαντινού ιπποδρομίου. Προφανώς είναι παλαιόν κτήμα, ευπόρου άλλοτε οικογενείας. Διότι ενώ αι παρακείμεναι οικίαι φαίνονται αλυπήτως κολοβωμέναι υπό της ευρύνσεως του δρόμου, η της Οθωμανίδος διακρίνεται δι' ενός προσαυλίου, στενοτάτου μεν νυν, και επιτρέποντος τοις εν τω εξώστη καθημένοις να βλέπωσιν υπέρ τον χαμηλόν αυτού τοίχον πάντα τα εν τη οδώ, όπως δήποτε όμως λειψάνου της προτέρας ευρυχωρίας. Όπισθεν αυτής έχει ωραίον κηπίσκον με υψηλοτάτους κισσοσκεπεείς τοίχους και με μικρόν περίπτερον εις την μίαν πλευράν. Εις τους τοίχους τούτους οφείλει κυρίως την ως εκ θαύματος διάσωσιν του μεγίστου αυτής μέρους από της μεγάλης πυρκαϊάς, ήτις είχεν αποτεφρωμένην ολόκληρον την όπισθεν της οδού εκείνης συνοικίαν. Μέρος της απέναντι του περιπτέρου πλευράς του τοίχου, καταρρεύσαν, φαίνεται, κατά την πυρκαϊάν, ανοικοδομήθη εκ του προχείρου, επιτρέψαν την εις αυτήν προσαρμογήν μικράς θύρας, δι' ης ο οίκος απέκτησε νέαν συγκοινωνίαν με τα εκτός, πολύ συντομωτέραν εις τον από του υπουργείου της Αστυνομίας διά των αχανών ερειπίων προσερχόμενον. Εν τούτοις η κατά βάθος αυτή ευρυχωρία εμυδενίζετο υπό της απωλείας, ην το πλάτος της οικίας υπέστη κατά την πυρκαϊάν. Διότι οικονομικαί δυσχέρειαι δεν επέτρεπον την επιδόρθωσιν της βλαβείσης πλευράς· αι δ' εκ του προχείρου προσκαρφωθείσαι ημίκαυστοι σανίδες άφινον τα κατ' αυτήν δωμάτια παντί ανέμω αναπεπταμένα, και εντελώς ακατοίκητα.

Και όμως εν τη οικία ταύτη εχώρει όχι μόνον η γραία Οθωμανίς μετά του Κιαμήλη, όχι μόνον ο Εφέντης μετά της πολυπληθεστάτης αυτού οικογενείας, αλλά και η μήτηρ μου και ο αδελφός μου, και δη πάντες οι εγγύς και μακράν συγγενείς ημών, όσοι ήρχοντο προς επίσκεψίν μου. Διότι ο πιστός Κιαμήλης ευθύς ως εμυρίζετό τινα, τον ιχνηλάτει μέχρις ότου, ανευρών την κατοικίαν, μετέφερε τα πράγματά του εις τον οίκον της μητρός αυτού, έστω και διά της βίας. Η δε καλή Οθωμανίς έχαιρεν επί τούτω· διότι, έλεγε, δύο κακούς ανθρώπους δεν τους χωρεί ούτε όλη η οικουμένη· ενώ χίλιοι καλοί άνθρωποι κάμνουν μουχαμπέτι και μέσα εις ένα καρυδότσουφλο!

Τοιαύτη ήτον η οικία εν η επί τέσσαρας σχεδόν εβδομάδας διέτριβον τον πλειών της ημέρας χρόνον, μεταβαίνων τακτικά καθ' εκάστην. Τας δεξιώσεις της γραίας Οθωμανίδος τας ήκουον από των

δικτυωτών παραθύρων αυτής, πριν έτι κρούσω την επί του Νδιβάν-γιολού Θύραν. Η έλευσίς μου επεριμένετο εκ του εξώστου. Η δ' εμφάνισίς μου επροξένει εν τω οίκω ταραχήν ομοίαν με τον θόρυβον πολλών πτηνών επτοημένων εκ της εμφανίσεως αιλούρου τινός προ του μεγάλου κλωβού των. Ήσαν αι φωναί των γυναικών, των παιδών και των παιδισκών του Εφέντου, αίτινες εσκίρτων φεύγουσ' εν ατάκτω σπουδή εις το χαρέμιόν των, εκ φόβου μήπως τας ιδώ άνευ γιασμακίου. Ο Κιαμήλης με το μικρόν και χιονόλευκον σαρίκιόν του, τον μακρόν και πράσινον τσουμπέν του, με την ωχράν και συμπαθητικήν αυτού μορφήν, υψηλός όσον σχεδόν και ο τοίχος του προσαυλίου, μοι ήνοιγε τακτικά την θύραν με το γλυκύ και μελαγχολικόν αυτού μειδίαμα επί των χειλέων, μέχρις εδάφους υποκλινόμενος διά τον εγκάρδιον τεμενάν της υποδοχής. Αι δύο γραίαι είχον πάντοτε έτοιμον κανέν γλύκισμα ευχάριστον εις εμέ, ή κανέν παραμύθιον έτι πολύ ευχαριστότερον. Προ πάντων η Οθωμανίς ήτο κατενθουσιασμένη δι' εμέ, όστις, έλεγε, τόσο σοφός και σπουδασμένος που ήμουνε, δεν έγεια ειδωλολάτρης άπιστος, μόνον επίστευα με όλη την καρδιά μου - εις τα παραμύθια! Μόνον διά δύο τινά εμεψιμοίρει τρομερά εναντίον μου. Πρώτον διότι κατ' ουδένα τρόπον υπέφερον ν' ακούσω τι περί των θαυμάτων της μαγείας, δεύτερον όμως διότι δεν κατεδέχθην ακόμη να ξενισθώ μίαν νύκτα υπό την στέγην του πτωχικού της. Και δεν εστάθη μεν δυνατόν να συμφωνήσωμεν ποτέ επί του πρώτου, συνεβιβάσθημεν όμως επί τέλους ως προς το δεύτερον.

Από ημέρας εις ημέραν επεριμένομεν τον υιόν της τον ανακριτήν να επιστρέψη. Είχεν ήδη στείλει περί τους είκοσιν υπόπτους εις τας φυλακάς της Κωνσταντινουπόλεως, όπου μετήνεγκε την κρίσιν ημών, όπως απαλλαγή της επηρείας των επαρχιακών αρχών. Όταν φθάση ο Εφέντης, είπον εις την γραίαν, την νύκτα εκείνην θα κοιμηθώ εις τον οίκον σου. Θα έχω πολλά να πληροφορηθώ. Τρεις ημέρας μετά τούτο, εάν δεν απατώμαι, επέστρεψεν ο ανακριτής. Ο αδελφός μου, όστις έφθασε την προτεραίαν, μοι διηγήθη πολλά περί της σκληράς αυτού δραστηριότητας.

- Αύριον λοιπόν θα έλθω μετά το δειλινόν, τοις είπον, όταν θα ήναι εδώ και ο Εφέντης. Μη με προσμένετ' ενωρίτερον.

Την επιούσαν αναβάς εν εκ των παρά την Παλαιάν Γέφυραν μισθουμένων δημοσίων ιππαρίων, και μη φεισθείς του ηλιοκαούς και γυμνού τας κνήμας ιππηλάτου, όστις, ιδρώτι περιρρεόμενος, έτρεχε καθ' όλην την οδόν παρά την ουράν του γοργού και πειθηνίου αλόγου, έφθασα προ της οικίας πολύ ενωρίτερον ή ό,τι υπεσχέθην. Διά τούτο δεν παρεξενεύθην, μη ακούσας ταύτην την φοράν τας δεξιώσεις της Οθωμανίδος, όπισθεν του δικτυωτού παραθύρου της. Αλλ' όταν, ανοιγείσης της θύρας, είδον ενώπιόν μου μικρόν, βλακωδώς προσατενίζον με τουρκόπαιδον, και ουχί την ωχράν του Κιαμήλ όψιν, ποιούντος τον μεγάλον αυτού τεμενάν με το αιωνίως μελαγχολικόν εκείνο μειδίαμα, δεν ηξεύρω πώς διετέθην ξένως και παραδόξως. Εκτός του παιδός, ουδείς εφαινετο εν τη αυλή. Εισήλθον εις το πλακόστρωτον και πως δροσερόν κατώγειον - κ' εδώ ούτε ψυχή. Εκάλεσα μετά τινος ανυπομονησίας την μητέρα μου, τον αδελφόν μου, ουδείς απεκρίθη. Η μικρά προς τον κήπον θύρα εις το βάθος του κατωγείου ήτο, παρά το σύνηθες, ολίγον ανοικτή. Και αφού δεν ηδυνάμην ν' ανέλθω την κλίμακα πριν ή βεβαιωθώ ότι το χαρέμιον απεσύρθη εκ της σάλλας, εχώρησα διστάζων προς αυτήν, και παρακύψας είδον εις τον κήπον.

Πλησίον του υψηλού κισσοσκεπούς τοίχου, κατά το ήμισυ εις την σκιάν, εκάθηντο η μήτηρ μου, η Οθωμανίς και άλλη τις ρακένδυτος και ασκεπής την κεφαλήν γραία, κατά το φαινόμενον πιναρά ρωμιοκατσιβέλα, ήτοι Αθιγγανίς ελληνόφωνος. Υψηλότερον των λοιπών καθημένη, εκράτει επί των γονάτων αυτής ύπτιον κόσκινον, εφ' ου κύπτουσαι η Οθωμανίς και η μήτηρ μου, εφαινοντο προσπαθούσαι να εννοήσωσι κάτι τι, μετά προφανούς εκπλήξεως και απορίας. Μετά μακράν σιωπήν·

- Καθώς σε λέγω, είπεν η Αθιγγανίς μετά δογματικής εμφάσεως. Ο φονιάς είναι κοντά σας· γυρίζει τριγύρω σας· μην τον ζητάτε μακρῶς.

- Χα! είπεν η μήτηρ μου, μετά θριαμβευτικής χαράς. Λοιπόν επιάσθηκε! Θα είναι από αυτούς που έστειλεν ο Εφέντης δεμένους. Ελησμόνησα να σε πω πως οι ύποπτοι ευρίσκονται στην Πόλι.

- Σε είπα να μη μου λέγης τίποτε, χωρίς να σ' ερωτώ, αλλιώς θα με χαλάσης τα μάγια! είπε δυσανασχετούσα η Πυθία των τριόδων, και έσεισε το κόσκινον ισχυρώς και ηκούσθη εν αυτώ κρότος, ως συγκρουομένων οσπρίων.

- Έλα, μην κακιάσεις! είπεν η Οθωμανίς, ας τα ρίξωμεν ακόμη μια. Μέτρησέ τα πάλι.

- Χουμ! είπεν η μάντισσα, τρεις και η αλήθεια! Καλά! Μα καθώς σας είπα, μη με λέτε τίποτε. Εκείνο ό,τι και αν είναι, θα το πούνε τα κουκκιά. Κύτταξ' εδώ, κοκκίωνα, τον φονιά, τον βγάλλω πάλιν έξω. - Και λαβούσα από του κοσκίνου ένα μελαψόν κύαμον έρριπεν αυτόν υπέρ την κεφαλήν και όπισθεν αυτής εκστομίσασα μίαν κατάραν. - Τώρα, είπεν έπειτα, σεις μετρήσετέ τα κι εγώ να τα ρωτήσω.

Η μήτηρ μου έλαβε το κόσκινον, έχυσε τους κυάμους εις την ποδιάν της, και θέσασα αυτό πάλιν επί των γονάτων της Αθιγγανίδος ήρχισε να ενθέτη μετρούσα τους κυάμους ανά ένα μετά τοσοούτης προσοχής και ακριβείας, μεθ' όσης ίσως ουδέποτε φιλάργυρος εμέτρησε πολυτίμους μαργαρίτας, μέλλων να τους εμπιστευθή εις ξένας χείρας.

- Σωστά είναι; ηρώτησεν η Αθιγγανίς, ρίψασα τους ψαρούς αυτής πλοκάμους επί των ωμοπλατών της.

- Ναι! απεκρίθη η μήτηρ μου, σωστά σαράντα.

Η Αθιγγανίς έλαβε τότε το κόσκινον και περιαγαγούσα επί των εν αυτώ κυάμων οικειότητος εκφραστικόν βλέμμα και συνταράξασ' αυτούς δισ και τρις, ως εάν ήθελε ν' αφυπνίση το βαθέως εν αυτοίς κοιμώμενον μαντικόν πνεύμα, ανεφώνησεν επί το επιτακτικώτερον!

- Άνθρωπος σκοτώθηκε, ποιος να τον εσκότωσε; - Τρεις τους λύκους, τρεις τους κλέφταις, τρεις τ' ασκέρια τα σκασμένα· τρεις για τους κρυφούς εχθρούς του, και κουκκιά σαρανταένα. - Και ταύτα επάδουσα εχώριζε τους κυάμους εις διαφόρους τριάδας, κατά το φαινόμενον, αποδιδούσα εις εκάστην διάφορον θέσιν και ιδιότητα. - Τρεις τους κλέφταις, τρεις τους λύκους, τρεις τ' ασκέρια τα σκασμένα, τρεις για τους κρυφούς εχθρούς του και κουκκιά - σαρανταένα!

- Πόσα κουκκιά εμέτρησες, κοκκώνα;

- Σαράντα, είπε η μήτηρ μου.

- Και σαράντα ήτανε, είπε η Αθιγγανίς. Μα, μβήκε μέσα κι' ο φονιάς κι' έγειναν σαράντα ένα. Θωρείς τον έχω μαγεμμένο, κι' είμ' άξια να τον φέρω μέσ' στο κόσκινό μου κι από την άκρη του κόσμου.

Αφού αι δύο γυναίκες εβεβαιώθησαν περί του εκ θαύματος αυξηθέντος αριθμού των κυάμων, η μάντισσα ετάραξε το κόσκινον επανειλημμένως, και μετά ταχυδακτυλογραφικής δεξιότητος ετίναξε τρεις φορές τα όσπρια υψηλά εις τον αέρα, και τρεις φορές τα υπεδέχθη εν τω κοσκίνω πάλιν, χωρίς ουδέ εν να εκπέση. Μεθ' ο, θείσα το κόσκινον επί των γονάτων και κύψασα επ' αυτού, σοβαρώς ήρξατο να μελετά, ως μοι εφαινετο, τας συμπτώσεις των κυάμων. Η μήτηρ μου και η Οθωμανίς εσπούδαζον και αυταί μετά πολλής ευλαβείας.

- Κύτταξε! είπεν η Αθιγγανίς μετά μακράν θρησκευτικήν σιωπήν. - Εδώ είναι ο φονιάς και εδώ είσαι συ. Κανένας δεν είναι τόσο κοντά σου, όσον αυτός και τα παιδιά σου. Γι' αυτό, σε λέγω, μην τον ζητάς μέσα στην Πόλι, μην τον ζητάς στα μακρυά. Θενάναι κανένας χωριανός, κανένας εδικός σου.

Η μεγάλη περιέργεια μεθ' ης προσείχον εις τα γινόμενα μ' έκαμε φαίνεται να λησμονήσω, ότι ήμην κατάσκοπος μέχρι τούδε και να ερεισθώ βαρύτερόν πως επί της θύρας του κηπαρίου. Πριν ή το εννοήσω, η θύρα ηνοιγή μετά τρυγμού, κι' εγώ εφωράθην ιστάμενος όπισθεν αυτής.

- Βγα! επεφώνησεν η μήτηρ έκπληκτος, διά την απρόοπτον παρουσίαν μου. - Εδώ είσαι, παιδί μου; Και πώς δεν ήλθεν ο Μιχαήλος να με το πη; Χαρά στον, τον πολλακαμμένο!

Η τε μήτηρ μου και η Οθωμανίς εφαινοντο δυσαρέστως πως εξαφανισθείσαι υπό του τρόπου, καθ' ον εφωράθησαν εν τη ενασχολήσει των, και αμφοτεροι δεν ήξευρον πώς να μοι αποκρύψωσι πλέον τα γεγονότα. Εγνώριζον, ως είπον, τον κατά δεισιδαιμονιών και μαγισσών ιδία πόλεμόν μου. Προ τινών ημερών έτι είχον εκδιώξει κακήν κακώς μίαν, ήτις επέμενε και καλά να ιδή την μοίραν μου. Και προφανώς εξέλεξαν την απόκεντρον εκείνην γωνίαν διά τας μαντείας αυτών, χάριν ασφαλείας. Αι μεμψιμοιρίαί των κατά του αδελφού μου εδήλουν, ότι τον είχον τάξει επί της θύρας να προφυλάττη την έλευσίν μου, και ότι προέδωκε το καθήκον του, αφήσας με να εισχωρήσω μέχρις αυτών απροάγγελτος. Η πονηρά Πυθία εμάντευσε την θέσιν των πραγμάτων, ευθύς ως είδε το σκυθρωπόν πρόσωπόν μου· και περισυναγαγούσα τους κυάμους και τα κόσκινά της εν σπουδή παρυπεξήλθε διά της ετέρας του κήπου θύρας, ως βρεμμένη γάτα. Αναμφιβόλως έσχε την προβλεπτικότητα να προπληρωθή. Η αμηχανία των δύο ευπίστων γυναικών, η αδεξιότης αυτών προς εύρεσιν προχείρου τινός αφορμής προς δικαιολογίαν των, μ' έκαμε να μετανοήσω διά την αδιακρίσίαν μου. Διά τούτο προσποιηθείς τελείαν άγνοϊαν των γεγονότων,

- Βελόναις αγοράζετε, μητέρα; ηρώτησα μετ' αδιαφορίας.

- Ναι, παιδί μου! είπεν η μήτηρ μου μετά τινος δισταγμού, πες πως αγοράζουμε βελόναις, για να 'μβαλλώσουμε τα ψέμματα. Και πότε ήλθες;

- Τώρα δα, μητέρα, μόλις έφθασα.
- Και πούν' αυτό το κακόπαιδο, ο Μιχαήλος. Πώς δεν ήρθε να με το μηνύση;
- Δεν ηξεύρω, μητέρα, δεν είναι κανένας στην αυλή, άλλο από το παιδί, που μου άνοιξε την θύρα.
- Αμ' ποιος ηξεύρει πού θα πήγε πάλι. Δεν τον χωρεί ο τόπος να καθήση.

Η Οθωμανίς εξηκολούθει να με βλέπη πλαγίως και πονηρώς με το μειδίαμα της δυσπιστίας επί των χειλέων, περιμένουσα την έκρηξιν της αγανακτήσεώς μου δι' όσα είδον. Αλλ' εγώ αντί πάσης επιτιμήσεως, περιττής πλέον τώρα, προσεποιήθην με όλα τα δυνατά μου, ότι δεν είδον τίποτε.

- Πάμε λοιπόν μέσα, είπε, τώρα θα έλθη και ο Εφέντης.

Τότε ηκούσθη πάλιν άνωθεν των κεφαλών ημών ο συνήθης του υποχωρούντος χαρεμίου θόρυβος. Προφανώς οι κάτοικοί του ήσαν μέχρι τούδε προσηλωμένοι εις τα επί του κηπαρίου παράθυρα, παρακολουθώντας μετ' ευλαβούς σιγής τας κοσκινομαντείας της Αθιγγανίδος.

Μόλις είχομεν επαναλάβει τας συνήθεις προσαγορεύσεις και φιλοφρονητικές χειρονομίας, και ανηγγέλη έξωθεν η είσοδος του Εφέντη. Μετά πολλής δυσκολίας ανεγνώρισα τον σκιατραφή και φραγκοφορεμένον τούτον Τούρκον, διότι ο ήλιος της επαρχίας ενώ απεχρωμάτισεν επιλευκάνας τας κυριωτέρας επιφανείας της ενδυμασίας του, είχε μαυρίσει την λευκήν αυτού μορφήν, ούτως, ώστε δεν έβλεπες πού ετελείωνον αι παρειαί και πού ήρχιζε το βαθύχρουν κ' επιμελώς περικεκαρμένον αυτού γένειον. Όσον λακωνικαί ήσαν αι άλλοτε εν τω γραφείω του Ζαπτιέ δεξιώσεις ημών, τόσον εύρρους ήτο σήμερον η ρητορική του υπαλλήλου, τόσον εξεζητημένη, ώστε να με ανησυχή, ως προς την αποτελεσματικότητα της αποστολής του.

- Αφήσατέ μας μόνους, είπον προς τας γυναίκας. Ο Εφέντης θα έχη να μοι διηγηθή λυπηράς λεπτομερείας, ακαταλλήλους διά τα νεύρα σας.

Αι γυναίκες εξήλθον. Ο Εφέντης εσκυθρώπιασε.

- Λεπτομερείας, είπε, θα είχαν πραγματικώς να σας αφηγηθώ φρικαλέας. Δεν το κάμνω, διά να μη λυπηθήτε εκ περισσού, μανθάνοντες πόσα κρίματα επήρα στον λαιμό μου! Το αποτέλεσμα της αποστολής είναι έτσι κ' έτσι πολύ λυπηρόν, και πρέπει να το μάθετε. - Είναι μηδέν. Είναι αποτυχία! Αποτυχία, ως προς την εδικήν μας υπόθεσιν. Διότι αι ανακρίσεις μου έφεραν πολλά κακουργήματα εις φως και πολλοί ένοχοι θα λάβωσι τα επίχειρα της κακίας των, αλλ' ο φονεύς του αδελφού μας δεν ευρέθη. Ή πρέπει να εφονεύθη κατά τας επισυμβάσας καταστροφάς εν τη επαρχία, ή πρέπει να είναι ο ταχυδρόμος, ον ο μακαρίτης διεδέχθη. Αυτός ο ταχυδρόμος θα με κάμη να χάσω τον νουν μου! Τον ευρίσκω αποδεδειγμένον αυτουργόν πολλών κακουργημάτων, τον ευρίσκω πιθανώτατον ένοχον εις τον φόνον του πτωχού αδελφού μας, αλλ' αδυνατώ να τον εύρω αυτόν τον ίδιον! Αδυνατώ να τον συλλάβω! Μόλις έφθασα ταύτην την πρωίαν, έδωκα τας αυστηροτάτας διαταγάς. Είμαι σχεδόν βέβαιος ότι κρύπτεται εν τη πρωτευσούση. Ξεύρεις. Η γρηά ζητά τον ψύλλο μέσ' στο πάπλωμα κ' εκείνος κάθεται πά' στα

ματογυάλια της. Όμως μην ειπής ακόμη τίποτε εις την Βαλινδέ, την κοκκώνα. Είπα και εις τον Μιχαήλο το ίδιο. Όταν μ' ερώτησε σήμερον πρωί, της είπα, πως η θέσις μου μ' απαγορεύει να ειπώ τίποτε πριν αποφανθή το δικαστήριο. Η καυμένη η κοκκώνα! Δεν είπε τίποτε, αλλά φοβούμαι πως εννόησε την αποτυχίαν μου.

Είπον ήδη πόσον κατ' αρχάς εδυσπίστουν και εις αυτάς τας δραστηριωτέρας ενεργείας της δικαιοσύνης εν τη υποθέσει ταύτη, το μεν ως εκ του παρεμπεσόντος μακρού χρόνου, το δε ως εκ της επισυμβάσης εν τη επαρχία λεηλασίας και σφαγής. Τις οίδεν εάν οι φονείς δεν εύρον τα επίχειρα της κακίας αυτών θεόθεν, απολεσθέντες εν τη γενική εκείνη καταστροφή, μόνοι αυτοί δικαίως, μεταξύ τόσων αθώων; Αλλ' όταν μετ' ολίγον εγνώρισα τον Εφέντην μετέβαλον γνώμην, και ήλπισα κ' εγώ μετά των λοιπών, ότι ο ζήλος αυτού θα ικανοποιήση τον νόμον και θα μας βοηθήση προς εκπλήρωσιν του θλιβερού προς τον προσφιλή ημών νεκρόν καθήκοντος. Αι ειδήσεις του ανακριτού αυτού, μη αποκρύπτουσαι μείζονα ή ότι ωμολόγουν αποτυχίαν, εξηφάνισαν τας ελπίδας εκείνας διά παντός. Ουδέν υπελείπετο πλέον τώρα ειμή να μετριάσω την επί της μητρός ημών εντύπωσιν της ειδήσεως, αναβάλλων αυτήν όσον το δυνατόν περισσότερον. Ο ατυχής Εφέντης, τεθλιμμένος εν πάση ειλικρινεία, συνεφώνει μετ' εμού περί εγκαταλείψεως πάσης περαιτέρω καταδιώξεως, προ πάντων ότε τον εβεβαίωσα πόσον σπαράσσεται η καρδιά μου, διά τους αθώους, όσοι εδεινοπάθησαν, καθειρχθέντες ως ύποπτοι κατά τας αυστηράς αυτού ανακρίσεις. Ως προς τον πρώην ταχυδρόμον η εδική μας υπόθεσις δεν εκέρδιζε διά της συλλήψεώς του. Αφού επανειλημμένως ήδη απεδείχθη εν δικαστηρίω το alibi αυτού.

Ενόμιζον ότι η μήτηρ μου προσεδόκα έξωθεν του δωματίου ανυπόμονος να μάθη τας ειδήσεις του Εφέντη. Αλλ' όταν εγερθείς παρέκυψα διά της θύρας να ιδω, την διέκρινα εις τους πρόποδας της κλίμακος, ελέγχουσαν χαμηλή τη φωνή, αλλά λίαν σφοδρώς τον αδελφόν μου Μιχαήλον, όστις μετά μίαν στιγμήν, πλήρης ταραχής καθώς ήτο, εξέδραμε της οικίας.

- Να μη σε ιδώ να έλθης πίσω χωρίς να φέρης τον Κιαμήλη! εφώνησεν η μήτηρ μου κατόπιν του.
- Τι τρέχει, μητέρα; ηρώτησα εγώ, όταν είδον την μεγάλην ανησυχίαν επί της μορφής της.
- Τίποτε, παιδί μου, τίποτε.

Και εισήλθον εις το μαγειρείον, μηδέν περί της υποθέσεως ημών ερωτήσασα. Τόσον πολύ την απησχόλει, φαίνεται, η έλλειψις του Κιαμήλη!

Ήτον η πρώτη φορά καθ' ην έβλεπον τον Εφέντην εις τον οίκον του. Ύστερον από τόσους αγώνας υπέρ ημών, δίκαιον ήτο να δειχθώ προς αυτόν όσον οίον τε φιλοφρονητικός και ευγνώμων, προ πάντων, αφού έβλεπον πόσον ηθύμει διά την ακαρπίαν των αγώνων εκείνων. Εκάθησα λοιπόν παρ' αυτώ, και ηρξάμεθα οικείως συνδιαλεγόμενοι επί διαφόρων θεμάτων, κυρίως πολιτικών. Όταν εν τη ρύμη του λόγου τον ηρώτησα τι φρονεί περί του κόμματος των λεγομένων Νεοτούρκων εν Κωνσταντινουπόλει, εγερθείς έκλεισε την θύραν του δωματίου.

- Εγώ, είπε, φίλε μου, ανήκω εις το προοδευτικόν τούτο κόμμα. - Είτα, εξαγαγών του θυλακίου του εν κλειδίον, ήνοιξε το όπισθεν της θύρας, εντός του τοίχου εκτισμένον ερμάριον, και εξακολουθών να ομιλή,

- Η ταπεινή μου γνώμη είναι, είπεν, ότι οι συντηρητικοί είναι στάσιμοι, η δε στασιμότης δεν είναι πρόοδος.

Και ταύτα λέγων, εξήγαγεν εκ του ταμείου και έφερε να παραθέση ενώπιόν μου επί του σοφά ένα δίσκον. Μία χιλιάρικη, δύο ποτήρια, και μερικά πιατάκια πλήρη πιστακίων, σταφίδων και ζαχαρωτών ευρίσκοντο επί του δίσκου.

- Εννοώ λοιπόν, εξηκολούθησεν ο Εφέντης, καθεζόμενος απέναντί μου, εννοώ ν' αφήσωμεν τα παλαιά και σκουριασμένα και να εμφορηθώμεν νέου πνεύματος, νέων ιδεών.

Και ταύτα λέγων επλήρωσε τα προ ημών ποτήρια μετά μεγάλης δεξιότητος. Τότε παρετήρησα, ότι το νέον πνεύμα δι' ου οι Νεότουρκοι εμφορούνται, ήτο - οινόπνευμα!

Εγνώριζον, ότι πολλοί των Εφέντηδων το τσούζουσιν ιεροκρυφίως. Αλλά ποτέ δεν ηδυνάμην να φαντασθώ, ότι άνθρωπος εν σχετικώς βραχεί διαστήματι ηδύνατο να πίνη περί την μίαν οκάν μαστίχας, και τούτο άνευ ύδατος!

Όταν ήλθον να μας προσκαλέσωσιν εις το δείπνον και είδον τον καλόν εκείνον άνθρωπον παραπαίοντα από τοίχου εις τοίχον, τότε εννόησα διατί το εις ο ανήκε κόμμα καρκινοβατεί μόνον επί της οδού της προόδου, και μοι ήλθεν όρεξις να γελάσω. Αλλ' όταν είδον την συγγνή της Οθωμανίδος μορφήν, την τεταραγμένην της μητρός μου όψιν, όταν είδον ότι κεκρυμμένον τι δυστύχημα τους έκαμνε να μη προσέχωσι καν εις τους τραυλισμούς του Εφέντου, δεν ηξεύρω ποία μυστηριώδης δύναμις συνετάραξε την καρδιάν μου! Προφανώς συνέβαινε κάτι τι πολύ θλιβερώτερον της μέθης του Εφέντου. Η ώρα παρήρχετο, αλλ' ούτε ο αδελφός μου, ούτε ο Κιαμήλ ήρχετο να δειπνήση μεθ' ημών. Η πληκτική σιγή, ην έκαστος ημών ετήρει, εκορύφωσεν ολονέν την ανησυχίαν μου, και αφού η μήτηρ ηρνείτο ν' αποκριθή εις τας ερωτήσεις των οφθαλμών μου,

- Πού είναι ο Μιχαήλος, μητέρα; την ηρώτησα, διακόψας το φαγητόν.

- Τώρα θα έλθη, παιδί μου, είπεν εκείνη μετά θλιβερού τόνου.

- Και ο Κιαμήλης; ηρώτησα εκ νέου.

Η μήτηρ μου έθηκε τον δάκτυλον επί των χειλέων, και μοι ένευσεν εν ονόματι του Θεού να σιωπήσω! Η γραία Οθωμανίς, ήτις έκυπτε την καταβεβλημένην αυτής κεφαλήν μετ' απεριγράπτου θλίψεως, δεν εσήκωσε τους οφθαλμούς αυτής, αλλ' εταράχθη σπασμωδικώς εις το όνομα του τέκνου της. Έπειτα συνελθούσα,

- Μη χαλάς την όρεξί σου, Σουλτάνε μου, είπε, προσπαθούσα επί ματαίω να μειδιάση. - Δεν είναι τίποτε. Ο Κιαμήλης εβγήκε, και άργησε να έλθη, μα δεν είναι τίποτε.

- Δόξα σοι ο Θεός! είπον τότε εγώ, αναπνεύσας. Εφοβήθην μην ησθένησεν. Αφού είναι καλά, θα έλθη όπου και αν είναι.

- Δόξα σοι ο Θεός! επανέλαβεν η γραία στενάζουσα βαθέως. Και ως εάν ήτο υπερβολική ζέστη, ήνοιξε το γιασμάκιόν της πλέον ή ότι το έκαμε μέχρι τούδε ενώπιόν μου, και ήρχισε να αερίζεται διά της μιας αυτού άκρας. Τα δάκρυα εστενοχώρουν τους μεγάλους αλλά βαθουλούς πως οφθαλμούς της γραίας, η ανατολική της οποίας καλλονή μόλις διεφαίνετο πλέον επί του μαραμένου προσώπου της.

- Και τόσο γερό που είναι το παιδί μου, επρόσθεσεν έπειτα, πάλε δόξα σοι ο Θεός!

- Μόνον ολίγον χλωμός που είναι, τη είπον εγώ προς παρηγορίαν. Αλλοιώς είναι γερό παιδί.

- Γερό, ανεστέναξεν εκείνη. Γερό, αλλά τι το θέλω! Από μέσα έχει το σκουλήκι, που του αλέθει την καρδιά! Και σαν του αναβή καμιά φορά στο κεφάλι - Θεός να φυλάγη τα παιδιά του κόσμου και ύστερα το δικό μου! Θεός να σε φυλάγη, Σουλτάνε μου και σένα! Καρά σεβδά τον είπανε, εξηκολούθησε θρηνητικώς η γραία, και καρά σεβδάς είναι. Γιατί πολλών μητέρων καρδιαίς εμαύρισε, πολλά παλληκάρια έβαλε μέσα στη γη τη μαύρη! Η κοκκώνα με διηγήθη την ιστορία του χωριανού σας που πήρε το φαρμάκι στα Ψωμαθιά για την κόρη του Ξανθούλη, και του έβγαλαν τραγούδι και το λαλούσαν μέσ' στον δρόμο... Θεός να φυλάγη το παιδί μου!-

Εγνώριζον την ιστορίαν του χωριανού μας. Εκ του υπαινιγμού αυτής συνεπέρανα το πάθος του δυστυχούς Κιαμήλη. Η ωχρά μορφή, οι ρεμβώδεις οφθαλμοί, το μελαγχολικόν εκείνο στοιχείον εν όλη αυτού τη υπάρξει, οι διαλείποντες πυρετοί, η αδιαλείπτως φθίνουσα υγεία του ώφειλον να με κάμουν να το μαντεύσω.

- Λοιπόν ο Κιαμήλης αγαπά χωρίς ν' ανταγαπάται;

- Και χωρίς ελπίδα ν' αγαπηθή ποτέ! εστέναξεν η μήτηρ αυτού. Διότι η σκύλα είναι πανδρεμμένη πλέον.

- Α! είπον, αυτό δεν μ' αρέσκει. Πρέπει να βοηθήσουμε τον Κιαμήλη να την λησμονήση.

Η δυστυχής εξερράγη εις παρακλήσεις, εις ευχάς και ευλογίας, εις επαίνους και εγκώμια, πάντα υπερβολικά κατά την ανατολικήν συνήθειαν, αλλ' αληθώς εκ του βάθους της καρδίας αυτής εξερχόμενα.

- Εάν μου κάμης αυτό το καλό, είπεν επί τέλους, θα γενώ σκλάβα σου, να σκουπίζω το κατώφλιον του σπιτιού σου με τας βλεφαρίδας των οφθαλμών μου! - Είτα ήρχησε να διηγείται.

Ήταν πριν γενή το Μονοπωλείον του καπνού στην Πόλι. Ο Κιαμήλης μου δεν ήτον παιδί για να γένη σοφτάς και να κάθεται με τα χέρια σταυρωμένα, καθώς τον βλέπεις τώρα. Είχεν ένα συντροφικό καπνοπωλείο, που σαν αυτό δεν ήταν άλλο. Ο σύντροφός του επωλούσε λιανικώς στην Πόλι, και το παιδί μου ενύριζε σταις επαρχίαις και 'γόραζε χονδρικώς από τους καπνογεωργούς. Εκεί στην επαρχία, εσχέτισθη με τον υιόν ενός κτηματίου. Έτσι γλυκό παιδί που ήτανε ο Κιαμήλης μου, όλος ο κόσμος το αγαπούσε. Μα ο υιός του κτηματίου τον αγάπησε πάρα πολύ. - Κάλλιο να μην είχε σώσει! - Γιατί τον

αγάπησε κι ο Κιαμήλης μου πολύ, και τον έφερε στην Πόλι, και πήγαν στον ιμάμη, και άνοιξε του καθενός την φλέβα, και ήπιεν ο ένας από το αίμα του άλλου κ' έγειναν κανκαρδάσηδες (αιματαδελφοί). Σαν αγαπήθηκαν τόσο πολύ, - Έλα να σε κάμω γαμβρό μου! του είπε. Έχω μιαν αδελφή στο κτήμα μας - η ωραία των ωραίων. Μια φορά να την διής, θα χάσης τον νου σου. - Ε! και ο Κιαμήλης μου νέος ήτανε, και καλός ήτανε, και άξιος ήτανε. Μα ο πατέρας της κόρης - τον αγαπούσε, δεν λέγω πως δεν τον αγαπούσε - μα γαμβρόν του δεν τον ήθελε. Γιατί ήτανε, λέγει, Σουλτάνης από αυτούς που γεννιούνται από ταις σκλάβαις του σουλτάνου, και ήθελε να πάρη κανένα Μπέη, κανένα Πασσά. Μα οι νέοι τα εσιάζανε μεταξύ τους, και η κόρη -π' ανάθεμά της!- αγάπησε τον Κιαμήλη τόσο πολύ, που ο γέρος αναγκάσθηκε να δαγκάση τα χείλη του και να σιωπήση, έτσι αφύς και υπερήφανος που ήταν. Γιατί άλλο παιδί από τη Ναζιλέ δεν είχε και δεν ήθελε να την λυπήση. Έτσι εδώσανε σημάδι και αρραβωνιασθήκανε. Ποιος το ήξευρε να τους πανδρεύση τότε, και να τους φέρη στην Πόλι. Μα βλέπεις στο μεταξύ έγεινε το Μονοπωλείο, και έκλεισαν όλα τα καπνάδικα του κόσμου, και άφηκαν τόσοσ ανθρώπους χωρίς δουλειά. Και ο Κιαμήλης μου, άφησε που εζήμιωσε τόσο, μόνον έμεινε και αργός. Έτσι επήγε στου πεθερού του να έχη και αυτός ενασχόλησι στο κτήμα, πότε με το ένα, πότε με το άλλο, μαζί με τον γυναικάδελφόν του, και απεφάσισε και αυτός να ζήση στην επαρχία για το χατήρι της αρραβωνιαστικής, που δεν ήθελε τώρα να χωρισθή από τον πατέρα της.

- Παιδί μου, Κιαμήλη, του έλεγα, καρπός που κρατεί σφιχτά στο δένδρο του είναι άγουρος ακόμη. Και κορίτσι που δεν μπορεί ν' αφήση το σπίτι του γονιού του δεν είναι ακόμη για γυναίκα.

Μα ο Κιαμήλης, που την αγαπούσεν, έκαμνεν ό,τι του γύρευεν εκείνη. Σαν εξύγωσεν ο καιρός του γάμου, ο Κιαμήλης και ο αδελφοποιτός του ανέβησαν εις τ' άλογο για νάλθουνε στην Πόλι να ψουνίσουνε. Ο σιδερόδρομος ήταν κοντά, μα οι νέοι αγαπούσαν τ' άλογα, κ' ήθελαν και καλά να μβούνε καρβαλάρηδες στην Πόλι, με τα χρυσά κομβία στα γελέκια τους, με τα κουμπούρια στη μέση και ταις καρβίνας στην πλάτη τους. Έτσι εξεκίνησαν με τα φλουριά στα κεμέρια τους. Έτσι έφθασαν ως στο γεφύρι του Λουλεβουργάζ, το ίδιο το γεφύρι που σκοτώθηκεν ύστερα και ο φτωχός ο αδελφός σου. Το γεφύρι, καθώς με είπεν ο Εφέντης που το είδε, είναι στενό και αφηλό· ο ποταμός είναι βαθύς και γρήγορος· την μιαν όχθη γυμνός και την άλλη σκεπασμένος με πολλαίς και άγριαις ιτιαίς και άλλα δένδρα που σμίγονται με το δάσος που αρχίζει παρά πέρα.

Ο μεθυσμένος Εφέντης δεν ήτο εις θέσιν να εξελέγξη την ορθότητα της περιγραφής, διότι προ πολλού ήδη ερρογχάλιζεν εξαπλωμένος παρά την τράπεζαν.

- Μόλις είχαν φθάσει ως την μέση του γεφυριού, εξηκολούθησεν η γραία, και ο Κιαμήλης, το παιδί μου, είδε μέσ' από ταις ιτιαίς μια φλόγα, κι άκουσε μια τουφεκιά! Και πριν προφθάση να τα νοιώση, παιδί μου, έπεσεν ο σύντροφός του πληγωμένος! Κ' εξιππάσθηκε το άλογο του Κιαμήλη, κ' έγειρε σε μια μεριά κ' έσπασε το κάγκελο του γεφυριού κ' έπεσε στον ποταμό μαζί με το παιδί μου! Θεός να φυλάγη τον κόσμο από την κακή την ώρα! Ποιος ηξεύρει πόσαις ώραις επάλαιψε με το θάνατο! Μα βλέπεις δεν ήτανε γραφτό του. Το άλογο ευρέθηκε σκοτωμένο, κ' εκείνος εγλύτωσε. Ευχαριστώ σε, Κύριε! Κ' έτσι που εγλύτωσε, πάλε δόξα σοι ο Θεός! Τρεις ημέραις δεν ήξευρε πού ήτανε. Σαν ήλθε κομμάτι στον εαυτό του, εκατάλαβε πως ευρίσκεται μέσα σ' ένα μύλο. Τόσο μακρυνά τον παρέσυρε το ρεύμα

μπερδευμένον στα λουριά του αλόγου! Κι' αν δεν επρόσθανε να τον γλυτώσ' ο μυλωνάς στην ύστερη στιγμή του - Ας είναι δα! Πολύς καλός άνθρωπος δεν ήτο κι ο μυλωνάς, μα, ας είναι. Γιατί, σαν ήλθε το παιδί μου στον εαυτό του, εκατάλαβε πως του επήρε το κεμέρι από τη μέση του. Μα δεν είπε τίποτε. Έτσι κ' έτσι θα του το έδιδε με το χέρι του. Τον ευχαρίστησε λοιπόν όπως μπορούσε, κ' επήρε τον δρόμο, να πα' στου πεθερού του το κτήμα, να ιδή μην έπαθεν ο αδελφοποιτός του τίποτε, να φέρη την είδησι. Μα σαν έφθασε μισοπεθαμένος ως την θύρα του, δεν τον έβαλε μέσα. Μόνον εγύρισε το πρόσωπό του από την άλλη μεριά για να μην τον βλέπη, και,

- Αφήκες να σκοτώσουν τον αδελφοποιτό σου, του είπε, χωρίς ν' αδειάσης το τουφέκι σου· κ' έρχεσαι στο σπίτι μου, χωρίς το κεφάλι του φονιά στο χέρι σου; Είσαι άνανδρος! Είσαι προδότης!

Και τον εσκούντησεν έξω, κ' έκλεισε την θύρα! Χωρίς ζωή στο κορμί του, χωρίς παρά στην τσέπη του! Ποιος ηξεύρει σε ποιο κάμπο θα ήσαν τώρα σκόρπια τα κόκκαλά του, αν δεν είχε την τύχη να ξεπέση στο χωριό σας, αν δεν ευρίσκετο η αγία αυτή γυναίκα, η βαλιδέ η μητέρα σου, να τον πρεμαζεύση στο σπίτι της και να τον κυττάξη. Εμείς οι Τούρκοι λέμε, πως όλ' οι Χριστιανοί θα πάνε στην κόλασι· μα σαν συλλογιούμαι το καλό που έκαμεν η μητέρα σου, λέγω με τον νουν μου: Σαν δεν πάγ' αυτή η Χριστιανή στον παράδεισο, δεν ηξεύρω ποιος Τούρκος θενά πάγη! Ας είναι δα! Ταις βουλαίς του Θεού κανείς δεν ταις ηξεύρει!

Όλον εκείνο τον καιρό το είχα χαμένο το παιδί μου. Το φονικό που έγινε το μάθαμε, μα ο Εφέντης δεν ήτο τότε ακόμη στον Ζαπτιέ, και ο Σουλτάνης ο πεθεροκαμένος του Κιαμήλη απεκρίθη πως δεν τον ξαναείδεν. Έτσι τον εγράψαμε στα πεθαμμένα. Όταν ήλθεν ο αδελφός σου και μου τον έφερε λιγνό λιγνό και νεκροχλωμισμένο, μ' εφάνη πως εβγήκεν από το μνήμα του. Και τόση χαρά να δίδη ο Θεός στη ζωή σας, παιδί μου, όση χαρά αισθάνθηκα εγώ εκείνη την ημέρα! Αλήθεια επέρασε πολύς καιρός, μα στα υστερνά έγινε καλά το παιδί μου. Σαν έγινε καλά, εσηκώθη να φύγη.

- Πού θα πας, παιδί μου;
- Στην αρραβωνιαστική μου, μητέρα, στον πεθερό μου.
- Και τι θα πας σε τέτοιο πεθερό, παιδί μου; Άφησέ τον να κουρεύεται!
- Όχι, μητέρα, δεν γίνεται. Πρέπει να μάθη, πως δεν είμαι ούτε προδότης, ούτε άνανδρος άνθρωπος. Πρέπει να μιλήσω μαζί του.

Έτσι εσηκώθηκε κ' επήγε.

Ύστερ' από δυο τρεις εβδομάδες εγύρισεν οπίσω χωρίς να τον περιμένω. Μα άλλος επήγε, και άλλος εγύρισε! Πού επήγε, τι έκαμε, λόγο δεν μας είπε. Μόνον, άμα ήλθεν, έπεσε στο στρώμα με την θέρμη. Ήτανε Γενάρης.

- Δεν σου το είπα, παιδί μου, να μη ταξειδεύσης μέσ' στον χειμώνα; Να που αρρώστησες πάλι!
- Κάλλιο να απέθνησκ' από τον χειμώνα, μητέρα, παρά να πάθω ό,τι έπαθα!

Αυτό ήταν όλο που μου είπε, και μου έδωσε τα σημάδια, που εστείλαμε στην κόρη του Σουλτάνη, όταν την αρραβωνιάσθηκε. Τότε εκατάλαβα την αρρώστια του! Η σκύλα επανδρεύθηκε κ' επήρεν έναν άλλον! Από τον Θεόν να τωύρη! Επήρε το κρίμα του παιδιού μου στον λαιμό της. Τον βλέπεις πώς έγεινεν! Από τον καϋμό του εγράφθηκε δόκιμος εις τον Τεκέ εδώ κοντά μας, και πάγει κάθε Παρασκευή και τρώγει μαζί με τους νδερβησάδες το αφιόνι, και γονατίζει μ' αυτούς και αναστενάζει, ως που αιματώνουν τα σπλάγχνα του, και χτυπά τα στήθια του, ως που τον βγάλουν λιποθυμημένον από την μέση τους. Και αν ήτον μόνον τούτο δεν πειράζει. Γιατί ο Σεΐχης, ο πρώτος των νδερβησάδων, τον αγαπά πολύ γι' αυτό, και με είπε, πως μίαν ημέρα το παιδί μου θενά γείνη άγιος. Μα ένα κακό που του έρχεται καμμιά φορά, αυτό θα με κάμη να χάσω τον νουν μου! Τον είδες πως είναι ήσυχος και γλυκός και σιωπηλός. Το έγεινεν αφ' ότου έμαθεν πως επανδρεύθηκεν η αγαπητικιά του, πολύ περισσότερον παρ' ότι ήτανε προτού. Μα καιρούς καιρούς τον βλέπεις και αγριεύει, και τον πιάνει μια ανησυχία και δεν χωρεί μέσα στα ρούχα του, και δεν ηξεύρει τι κάμνει! Έτσι και σήμερα. Την ώρα που εμείς ήμεθα πίσω στον κήπο με την Ατσιγγάνα, εμβήκεν έξαφνα σαν τον τρελλό στο σπίτι, άρπαξε κάτι τι από τ' αρμάρι κ' εβγήκε κ' έφυγε. Εμείς δεν τον είδαμε. Μα ο Μιχαήλος που εβάλαμε να φυλάγη μήπως έλθης, τον είδε και άνοιξε την αγκάλη του να τον εμποδίση. Μα εκείνος, σαν να έβλεπε τον όξω απ' εδώ μπροστά του, έβγαλε, λέγει, μια βλαστημιά κ' εσκόντησε τον Μιχαήλο κατά γης κ' εβγήκε κ' έφυγε! Γι' αυτό δεν σε άνοιξε την θύρα σήμερα το παιδί μου, και γι' αυτό δεν ηύρες κανένα να σε υποδεχθή. Γιατί ο Μιχαήλος, σαν ήλθε στον εαυτό του, έπεσε κατόπι στον Κιαμήλη, μήπως και τον φθάση, μα δεν ειμπόρεσε. Και ήλθε πίσου να μας ειπή τι συνέβη, κ' εβγήκε πάλε, μήπως και τον εύρη πουθενά κοντά στην θάλασσα... Θεός να φυλάγη το παιδί μου από την θάλασσα!

Και αναστέναξεν η γραία και έδωκεν ελευθερίαν εις τους χειμάρρους των δακρύων της!

Άλλως εφανταζόμην το δείπνον της εσπέρας ταύτης, και άλλως ετελείωσεν. Εδώ ερρογχάλιζε, κτηνωδώς μεθυσμένος, ο πλήρης ζήλου, ο δραστήριος εκείνος ανακριτής, ον μέχρι τούδε ενόμιζον πρότυπον εγκρατούς, αφωσιωμένου υπαλλήλου. Εκεί εθρηνώδει, βεβυθισμένη εις την εσχάτην δυστυχίαν, η γραία Οθωμανίς, ήτις προ τόσων ημερών ητοιμάζετο να εορτάση διά παντοίων τουρκικών διασκεδάσεων την εσπέραν της παρ' αυτή διαμονής μου, και ήτις δεν εύρισκεν απόψε παραμυθίαν ουδ' εις αυτάς τας τρυφερωτάτας φροντίδας της μητρός μου. Και ο Κιαμήλ ο νηφάλιος, ο σώφρων Κιαμήλ, όστις και αγίασμα έπινε και του παπά το χέρι φιλούσε, και χάριν του οποίου κυρίως ελησμόνουν την προς τους ομοθρήσκους του αντιπάθειάν μου, μοι παρουσιάζετο αίφνης ως ανήκων εις την μάλλον φανατικήν τάξιν δερβισών οιμωζόντων, ως άνθρωπος δυστυχής, του οποίου αι φρένες, ίσως εκ του ατυχούς έρωτος, ίσως εκ της μεγάλης χρήσεως του οπίου, ήσαν παρασεσαλευμένοι, έπασχον τούτ' αυτό περιοδικάς εκλείψεις! Και όμως, μίαν στιγμήν, εσκέφθην να εξέλθω κ' εγώ προς αναζήτησίν του. Αλλ' εκτός ότι δεν θα ήξευρον πού να υπάγω, εσυλλογίσθην αργότερον τον αιδήμονα, τον ευλαβή χαρακτήρα του, και εφαντάσθην πόσον επιβλαβώς ηδύνατο να επηρεάση την ασθενή αυτού φύσιν η ιδέα, ότι έσχε μάρτυρα της δυστυχίας αυτού και εμέ, ον τόσον εξαιρετικώς ετίμα και εσέβετο. Επειδή δε η ώρα παρήρχετο, και ούτε ο αδελφός μου, ούτε ο Κιαμήλ επέστρεφε,

- Μου έρχεται μία ιδέα, είπον, προς τας γυναίκας. Ο Μιχαήλος βεβαίως θα εύρε τον Κιαμήλ· αλλ' ο Κιαμήλ, ύστερον από ό,τι συνέβη, εντροπιάρης καθώς είναι, θ' αποποιήται να έλθη εις το σπίτι, ως εκ της παρουσίας μου.

- Καλά το ήυρες! είπεν η μήτηρ μου. Ίσως περιπατούν έξω εις τον δρόμον και περιμένουν να σβύση το φως από την σάλλα, και ύστερα να μβούνε. Άιντε, παιδί μου, για να μην ανησυχή περισσότερο η χανούμισσα, έλα να σε δείξω που θενά πλαγιάσης.

Μετά τινας ματαίας παρηγορίας προς την ταλαίπωρον Οθωμανίδα, η μήτηρ μου προηγήθη, μικρόν ελαιόλυχνον κρατούσα, και εγώ την ηκολούθησα.

- Σου εστρώσαμεν εις το κιόσκι, μοι είπεν ενώ κατηρχόμεθα την κλίμακα. Εσύ κοιμάσαι πολύ ελαφρού, και τα παιδιά ξυνούν πρωί και κάμνουν πολύ θόρυβο. Γι' αυτό σ' εστρώσαμε στο κιόσκι.

Όταν η μήτηρ μου ήνοιξε την θύραν του περιπτέρου, ευώδης οσμή καιομένου αρωματικού ξύλου προσέβαλε την όσφρησίν μου. Τα πάντα εν τω οικίσκω εφείνοντο εκτάκτως ηυτρεπισμένα. Αλλ' η αθυμία, ην είχον εισερχόμενος εις αυτόν, δεν μοι επέτρεψε να περιεργασθώ τίποτε. Μία αόριστος ανησυχία, εν κρυφόν προαίσθημα αγνώστου τινός δυστυχήματος εκυρίευε την καρδίαν μου. Διά τούτο, όταν η μήτηρ μου ήρχησε να μ' ερωτά περί των ως προς τον φονέα του αδελφού μου ανακοινώσεων του Εφέντου, υπήρξα, το ενθυμούμαι ακόμη, λίαν αινιγματικός και βραχυλόγος, καταλυπήσας αυτήν, χωρίς να το σκεφθώ.

Πολλήν ήδη ώραν μετά την αποχώρησιν της μητρός μου, εκαθήμην έτι οκλάδην επί του ερυθρού χραμίου του χαμηλού σοφά, κύπτων προς το αμυδρόν φως ελεεινού λυχναρίου, και προσπαθών να διασκεδάσω τας σκέψεις και τας ζωηράς της φαντασίας μου εικόνας διά της αναγνώσεως, δεν ενθυμούμαι πλέον τώρα τίνος βιβλίου. Αλλά τ' αντικείμενα της νοεράς οράσεως παρεμπρόσθουν μεταξύ εμού και του βιβλίου, πολύ φωτεινότερα των φύλλων αυτού, και η ανάγνωσίς μου καθ' όλον το διάστημα δεν ήτο παρά μηχανικός των οφθαλμών περίπατος επί των γραμμών εκάστης σελίδος. Δις ή τρις εξηπλώθην χαμαί επί του μοσχοβολούντος στρώματός μου με όμματα διά της βίας κεκλεισμένα, αλλ' εις μάτην. Η οσμή του μόσχου, ην απέπνεον τα χειροκέντητα προσκεφάλαιά μου, τόσοσ μεθυστική, τόσοσ ναρκωτική, δεν ίσχυε να αποκοιμίση την συγκίνησίν μου. Η ιστορία του δυστυχούς Κιαμήλ εξελίσσετο εν ζωνταναίς εικόσιν ενώπιον των κλειστών οφθαλμών μου. Πόσων κοινωνικός, πόσων ευομίλητος θα ήτο άλλοτε ο φιλέρημος, ο σιωπηλός, και διά τούτο ανιαρός τώρα, σοφτάς, όστις κατέκτησεν ούτως ασυνήθως την φιλίαν ενός εκ των Σουλτάνιδων, ότινες εν τη οθωμανική αριστοκρατία κατέχουσι την εγωιστικωτέραν θέσιν, μ' όλην την προοδεύουσαν πτωχείαν των! Και τι φιλία θα ήτο εκείνη; τι αδελφοποίησις! Αναμφιβόλως ο νέος Σουλτάνης εύρεν εν αυτή ευδαιμονίαν πολύ πλείω της συνήθους, και φιλάδελφος ων, έσπευσε να ποιήση μέτοχον αυτής και την ωραίαν αδελφήν του. Τώρα εφανταζόμην τον Κιαμήλ, εν κρυφή ειδυλλιακή αγάπη μετά της μελλούσης μνηστής του, μέτοχον συγκινήσεων κ' αισθημάτων τόσοσ αγνώστων τοις ομοφύλοις αυτού, και όμως τόσοσ φυσικών εις την ευαίσθητον αυτού καρδίαν. Τώρα πάλιν δαμαστήν θυμοειδούς ίππου, καλπάζοντα παρά το πλευρόν του αδελφοποιού του, με την γραφικήν στολήν της επαρχιακής νεολαίας, με τα ζωηρά χρώματα και τον οπλισμόν αυτού

αστράπτοντα, και μετ' ολίγον τον εφантаζόμεν εν φοβερά συγχύσει κρημνιζόμενον μετά του αφηνιασμένου ίππου του από του μεγάλου εκείνου ύπους της γεφύρας και απελπιστικώς παλαίοντα προς την μανίαν του ζώου, προς την λύσσαν των σφοδρών ρευμάτων, προς τον θάνατον, ως έλεγεν η μήτηρ του, έως ου, εξαντληθείς και αποκαμών, αφίνετο να σύρεται περιπεπλεγμένος πιθανώς εις τα λωρία του αναβολέως, παίγνιον των ορμητικών υδάτων και αυτός και το εκπνέον ήδη άλογον. Και έπειτα ο συγγνός εκείνος εγλωιστής, ο απάνθρωπος Σουλτάνης, όστις έκλειε τόσον ανιλεώς την θύραν αυτού εις τον ημιθανή μνηστήρα της ίδιας αυτού θυγατρός! Και έπειτα πάλιν ο δυστυχής Κιαμήλ ασπλάγχχνως ερριμένος παρά το Χάνιον του Γέρο-Μούρτου, κατατρυχόμενος υπό του πυρετού και όμως εκτεθειμένος εις τα ψύχη της νυκτός και τους καύσωνας της ημέρας, διά την ανέχειάν του, εξαιτούμενος εν τη παραφροσύνη του έλεος παρά μιας βάτου, ίσως της μνηστής του, και απειλών να σφάξη μίαν αγριαγγινάραν, ίσως τον φονέα του αδελφοποιτού του! - Και πώς να εύρη ο ατυχής νέος τον φονέα; Και πώς να εκδικήση τον αδελφοποιτόν του; Και τον εύρεν άρα γε; Και τον εξεδίκησε; Και εάν εξεδίκησε τον αδελφόν της μνηστής του, διατί τότε τον εγκατέλειπεν εκείνη, ενώ ώφειλε να τον αγαπά διπλασίως τώρα; Βεβαίως ο ήμερος του Κιαμήλ χαρακτήρ δεν ίσχυσε να εκπληρώση το άγριον καθήκον της σκληράς, της αιμοχαρούς αυτοδικίας. Και πριν ή κακουργήση προς ικανοποίησιν της θυριώδους του πενθερού του καρδιάς, προετίμησε να φονεύση την ιδίαν αυτού καρδίαν διά παντός, καταστρέφων όλην αυτής την ευδαιμονίαν. Ίσως θα ήτο καλλίτερον εάν δεν έκαμνεν αυτός εξαιρέσιν· εάν εφέρετο ως αληθής Οθωμανός, εκδικών τον αδελφοποιτόν αυτού κατά τον βάρβαρον εκείνον τρόπον, ον παρά μεν τοις ομοφύλοις του υπερορά ο νόμος, παρά δε τοις Χριστιανοίς ουδ' αυτή η φιλανθρωποτάτη της γης θρησκεία ηδυνήθη ακόμη να καταργήση.

Τοιαύται εικόνες και τοιαύται σκέψεις απησχόλουν την διάνοιάν μου, ότε κρότος βημάτων εν τη εισόδω του περιπτέρου μ' έκαμε να τιναχθώ αίφνης εκ της θέσεώς μου. Εισερχόμενος είχον ιδεί εκεί χαμαί στρώματά τινα. Προφανώς ο δι' ον ήσαν προωρισμένα ήρχετο να κοιμηθή. Ίσως είναι ο αδελφός μου, είπον και ήνοιξα την θύραν. Εν τω αραιώ του προθαλάμου σκότει διεγράφετο αμυδρώς το ισχνόν και υψηλόν του Κιαμήλ ανάστημα με το φωσφοροειδώς λευκάζον σαρίκιόν του, το οποίον ήγγιζε σχεδόν την οροφήν του δωματίου.

- Το ξεύρουν μέσα πως ήλθες, Κιαμήλη; Η μητέρα σου ήτο πολύ ανήσυχος, είπον, προσπαθήσας να κρύψω την εμην ανησυχίαν.

- Τώρα πάγει πια! είπεν ο Κιαμήλ ακίνητος αυτού, μετά φωνής ανεξηγήτως παραδόξου.- Τώρα ετελείωσε το κακό. Θα ησυχάση κ' εκείνη, θα ησυχάσω κ' εγώ!

- Εύγε, Κιαμήλη! είπον εγώ, ενθαρρύνων αυτόν να με ακολουθήση εις το δωμάτιόν μου. Εγώ το ξεύρω πως είσαι γνωστικό παιδί. Το ξεύρω πως αυτό θα είναι πλέον η τελευταία φορά.

- Ναι, είπεν ο Κιαμήλ μετά πεποιθήσεως. - Η τελευταία!

Αλλ' οποία υπήρξεν η έκπληξις μου, όταν τον είδον εισελθόντα εις το δωμάτιόν μου! Η ωχρά μορφή του, εφ' ης αφ' ενός μεν αντηνακλάτο το λευκόν του σαρικού του χρώμα, αφ' ετέρου δε το πράσινον του ράσου του, εφαινετο ως μορφή νεκρού προ πολλού εκπνεύσαντος! Τα χείλη του ήσαν πελιδνά, οι

οφθαλμοί του σβεσμένοι, αι κινήσεις αυτού ως κινήσεις πτώματος υπό την επήρεια μυστικού τινος γαβανισμού διατελούντος. Οι δε συνεχείς παλμοί της αμυδράς του λυχναρίου μου λάμπει ανησυχώς κυμαινόμενοι επ' αυτού, καθίστων την εμφάνισίν του ριγηλώς φρικαλέαν, ως εμφάνισιν νεκρικού τινος φάσματος! Δεν ηξεύρω πως ηδυνήθη να τηρήσω την παρουσίαν του πνεύματός μου. Αλλ' ενθυμούμαι ακόμη μετά φρίκης, ότι τον ενηγκαλίσθη και τον εφίλησα προς ενθάρρυνσιν. Τόσον πολύς ήτον ο προς τον δυστυχή οίκτος μου! Όταν ησύχασεν ολίγον, ανέπνευσεν εκ βάθους και

- Τώρα πια ετελείωσεν! είπε. Τώρα θα ησυχάσω! - Και εξεστόμισεν άσεμνον βλασφημίαν κατά τινος τρίτου, μόνον δι' υβριστικού επιθέτου ονομάσας αυτόν.

- Δεν φθάνει που εσκότωσε τον αδελφοποιτόν μου, είπεν έπειτα, δεν φθάνει που κατέστρεψε την ευτυχία και την υγεία μου, μόνο ήρχετο κάθε λίγο να μου φαρμακώνη και την αθλία ζωή, που μ' επερίσσευε!

Και όταν είδεν ότι εγώ δεν εύρισκον τι πρόχειρον να του ειπώ,

- Ξεύρω, είπε. Εσύ είσαι διαβασμένος άνθρωπος και θα γελάσης. Γι' αυτό δεν σε είπα τίποτε, ως τώρα. Μα ο Σείχης του Τεκέ μας είναι πιο διαβασμένος από σένα, είναι άγιος. Και όποιος κάμνει τον λόγο του, κάμνει την βουλή του Θεού. Τρία χρόνια τώρα με καταδιώκει ο βρυκόλακας, κανείς δεν μ' εγλύτωσε. Στο πανηγύρι επήγαινα, μπροστά μου τον εύρισκα· στο παζάρι επήγαινα μπροστά μου τον εύρισκα, ως που με απέλπισε, και παράτησα την δουλειά μου και πήγα κ' έγεια σοφτάς. Καλά που έκαμα! Γιατί ο Σείχης μας που σε είπα, αυτός μ' εγλύτωσε. Ας έχουμε την ευλογία του! «Μη τον βλέπεις που μοιάζει τον σκοτωμένο», με είπεν. «Ο βρυκόλακας είναι μόνον ένα τουλούμι γεμάτο αίμα. Φέρε με ένα μαυρομάνικο μαχαίρι να σε το διαβάσω· και άμα τον ξαναϊδής, τρύπα τον, να χυθή το αίμα! Άλλη μια φορά δεν θα ξαναβγή μπροστά σου.

Τότε διέκρινα μετά φρίκης, ότι αι χείρες του ήσαν καθημαγμένοι και κηλιδωμένον το ένδυμά του. Κρύος ιδρώς με περιέλουσεν!

- Ω! Κιαμήλ, έχυσες αίμα!

- Όχι! είναι μόνον το αίμα του βρυκόλακα, του σκοτωμένου.

- Και τίνος σκοτωμένου ήτον ο βρυκόλακας; ηρώτησα εγώ τρέμων καθ' όλα μου τα μέλη.

- Αυτού που σκότωσε τον αδελφοποιτόν μου, απεκρίθη εκείνος.

- Και ποιος λοιπόν εσκότωσε τον φονέα του αδελφοποιτού σου;

- Ποιος άλλος είχε το καθήκον παρά εγώ, είπεν ο Τούρκος μετά τοιαύτης υπερηφανείας, ώστε να τον βδελυχθώ.

- Και πώς; Τέτοιο κακό! εφέλλισα έπειτα μηχανικώς μάλλον και αβουλήτως.

- Χμ! είπεν ο Τούρκος. Δεν είναι γραμμένο στο χαρτί σας; Μάχαιραν δώσεις, μάχαιραν λάβης! Ο διάβολος που χύνει την σφαίρα για τον φονιά, χύνει και μια για τον εκδικητή του. Άκουσε λοιπόν. Ίσως δεν ηξεύρεις ότι ο φονιάς του αδελφοποιτού μου μ' έκαμε να κινδυνέψω, να ληστευθώ από ένα μυλωνά, να διωχθώ από τον πεθερό μου, και να ξεπέσω άρρωστος στο χωριό σας. Μάθε το λοιπόν, να που σου το λέγω. Άμα ήλθ' από το σπίτι σας στην Πόλι κ' ένοιωσα τον εαυτό μου καλά, επήρα το τουφέκι κ' επήγα πίσω στον μυλωνά, που μ' έβγαλ' από τον ποταμό μισαποθαμμένο.

- Μου έκλεψες ένα κεμέρι, του είπα, με πεντακόσια φλουριά· μου έσωσες μια ζωή, πέντε παράδες δεν αξίζει. Εσύ που λογουρίζεις τόσο συχνά στην άκρη του ποταμού, χωρίς άλλο θα γνωρίζης ποιος εσκότωσε τον αδελφοποιτό μου, την ημέρα που μ' έσυρες έξω. Κύτταξε τον λύκο του τουφεκιού μου σηκωμένο! Αν με το πης, σε χαρίζω, ό,τι μου έκλεψες. Αν το κρύψης, χάνεις την ζωή σου! - Έτσι του είπα, και καλά έκαμα. Γιατί ο μυλωνάς ήταν δειλός κλεφταποδόχος, και σαν είδε τα στενά,

-Υποσχέσου, μοι είπες, πως δεν θα κάμης το φονικό μέσ' στον μύλο μου και σου δείχνω τον άνθρωπό σου.

Υποσχέθηκα.

- Κρύψου, λοιπόν, μοι είπεν, εδώ από πίσου. Όπου και να είναι, θα φθάση ένας με τον ταχυδρομικό του σάκκο στην αμασχάλη, με το τουφέκι στον ώμο του. Αυτός είναι ο φονιάς του σουλτανέλη. Ονομάζεται Χαραλαμπής, υιός του Μητάκου. Κάθε δεκαπέντε περνά το ίδιο το γεφύρι, που έπεσες με τ' άλογο.

Τα ώτα μου εβόιζον ισχυρώς, μόλις τον ήκουον.

Ο Τούρκος εξηκολούθησεν.

- Μα πριν προφθάσω ακόμα να κρυφθώ, να κ' εμβήκε το σκυλί μέσα καθώς μου το περιέγραψε. Τον λύκο τον είχα σηκωμένο, μα έλα που έδωκα τον λόγο μου; Εφοβήθηκα μην εννοήση τίποτε, και με κάμη να τον παραβώ. Έτσι εβγήκα, κ' ετράβηξα προς το γεφύρι. Απ' εδώ θα περάση, είπεν ο μυλωνάς. Εδώ τον εκαρτέρησα, στον ίδιο τον τόπο που έστεκεν, όταν εσκότωσε τον αδελφοποιτό μου. Εκεί τον είδα κ' επλησίαζεν εις το γεφύρι. Μα καθώς ήτανε χειμώνας, και τα κλαδιά χωρίς φύλλα, και καθώς είχε την υποψία μέσα του, μ' εσκιάχθηκε πριν ζυγώση αφηλά, στην μέση του γεφυριού, κ' εστράφη πίσου κι' άρχησε να τρέχη. Έπεσα κατόπι του μ' όλη μου τη δύναμι, μα ήτανε γρηγορότερος. Δύο φοραίς ετράβηξα πάνω του, δυο φοραίς απάντησε το σκυλί φεύγοντας. Καλά!, είπα, όπου και να πας θα ξαναπεράσης!

Α! αυτό λοιπόν ήτο το στοιχειωμένον αίμα, περί ου έλεγεν ο ατυχής αδελφός προς την μητέρα, ότι εσταύρωσε τον φονέα καθ' οδόν και τον έκαμε να επιστρέψη και να παραιτηθή της μετακομίσεως του ταχυδρομείου! Αι τρίχες μου ηνωρθώθησαν· τα μέλη μου έτρεμον, ως φύλλα φθινοπώρου· δεν ήμην σχεδόν κύριος των αισθήσεών μου.

Ο Τούρκος εξηκολούθησε·

- Δεκαπέντε μέραις επέρασαν, δεκαπέντε μέραις τον εφύλαγα καρτέρι. Ήτανε στον καιρό του πολέμου. Ο Καϊμακάμης του τόπου έκοψε το σιδηρόδρομο του Λουλεβουργάζ, και έδωσε διαταγή να φύγουν προς την Πόλι· εγώ δεν εσάλεψα. Μια νύχτ' ακόμη αν περνούσε θα μ' εσκότωσαν οι Ρούσσοι. Μα ο Θεός μ' εφύλαξε και μ' έστειλε τον άνθρωπό μου.

Ο ψυχρός ιδρώς έρρεε ποταμηδόν από του μετώπου μου. Ενθυμούμαι ότι δις εχύθην να σφίγξω τον λαιμόν του, να πνίξω την ομολογίαν εις τον λάρυγγά του. Αλλ' η φρίκη με είχε κατακεραυνώσει. Κ' ενώ εσωτερικώς ενόμιζον ότι κινούμαι, εξωτερικώς έμενον αδρανής, ως άνθρωπος αποπεπληγμένος.

Ο Τούρκος εξηκολούθησεν·

- Αυτήν την φορά ήμην καλά κρυμμένος· και για να του πάρω κάθε υποψία τον αφήκα να περάση το γεφύρι. Και σαν είδα πως καταίβηκε στην όχθη κ' έσκυψε να πιή νερό, επερίμεν' ακόμη μια στιγμή, για να μη πάρω το κρίμα στο λαιμό μου... Κ' ύστερα ετράβηξα...

- Ω! Άθλιε! Εφόνευσες τον αδελφόν μου!

Τότε ηκούσθη εν τω κήπω συγκεχυμένος θόρυβος, εν ω διέκρινον την φωνήν του μικροτέρου μου αδελφού κρίζοντος:

- Εδώ! εδώ μέσα κοιμάται!

Φλόγες πυρσών και λαμπάδων εφώτισαν αιματηρώς τους επί των τοίχων κισσούς, και λάμπις ξιφών και τουφεκίων εχώρησε διά της μικράς θύρας προς το περίπτερον. Ήτον η αστυνομία! Η θύρα μου ηνεώγη μετά πατάγου και πρώτος εισήλθεν ο αδελφός μου.

-Άφησ' τον να τον πάρουν! ανέκραξεν. Είναι φονιάς! Εσκότωσε τον Χαραλαμπή του Μητάκου! Εσκότωσε τον χωριανό μας εμπρός στα μάτια μου!

Το δωμάτιον επλήσθη νυκτοφυλάκων, πυροσβεστών και αστυνομικών κλητήρων. Ο Κιαμήλ καρφωμένος εις την θέσιν του, αφήκε να τον δέσουν χωρίς τινος αντιστάσεως, χωρίς συγκινήσεως. Εκεί προήλθεν εκ του πλήθους ο οδηγών αυτούς αξιωματικός, και χαιρετήσας ευγενώς - Τι σύμπτωσις, μοι είπε, κύριε! Τι παράξενος σύμπτωσις σας φέρει εις τον οίκον του φονέως;

Τότε τον ανεγνώρισα μόλις. Τον είχον σχετισθή κατά τους πηγαινοερχομούς μου εις το υπουργείον της αστυνομίας. Εγνώριζε την υπόθεσίν μας. Και είχεν αμειφθή διά πάσαν προς ευόδωσιν αυτής προσπάθειάν του. Τον έλαβον λοιπόν κατά μέρος, και τω εξήγησα, πως ο ψυχρός και απαθώς θεωρών ημάς Κιαμήλ, εφόνευσε μεν άλλοτε τον αδελφόν μου, νομίζων ότι εκδικείται τον φονέα του αδελφοποιτού του, εφόνευσε δε απόψε τον υπό της αστυνομίας ζητούμενον ένοχον ταχυδρόμον, ου την πραγματικήν παρουσίαν εξελάμβανεν, εν τη πλάνη του, ως δαιμονικήν εμφάνισιν προς καταδίωξίν του ερχομένην.

Ο αξιωματικός έσφιξε συμπαθητικώς την χείρα μου, και απήγαγε τον δεσμώντην.

Τη επαύριον λίαν πρωί κατ' επίμονον απαίτησίν μου εγκατέλειπεν η μήτηρ μου την βδελυράν εκείνην οικίαν απερχομένη κατ' ευθείαν εις το χωρίον μας. Δεν συνέφερε κατ' ουδένα τρόπον να μάθη την αλήθειαν...

Είχον παρέλθει τρία περίπου έτη από της νυκτός εκείνης, ότε εισηρχόμην εις το χωρίον μας, πρώτην φοράν αφ' ότου το εγκατέλιπον παις έτι ων. Πολλά μεταξύ επισυμβάντα νεώτερα δυστυχήματα είχον επισκιάσει τρόπον τινά το παλαιόν εκείνο. Αλλ' όσω μάλλον επλησίαζον εις τον οίκον μας, τόσο μάλλον προέκυπτεν εκ του βάθους των χρόνων η θλιβερά αυτού ιστορία, τόσο μάλλον ανενεούτο. Η οδοιπορική μου άμαξα παρήλαυνεν ήδη προ μιας ετοιμορρόπου, εγκαταλελειμμένης οικίας. Πας άλλος ήθελεν αισθανθή βαθέως ελεγειακήν θλίψιν, εάν, μετά μακράν επανερχόμενος απουσίαν, εύρισκε νεκρικήν σιγήν εκεί όπου αφήκεν εύθυμον ηχηρόν βίον, καταστροφήν και ερημίαν, εκεί όπου απέλιπε την ευεστώ και την άνεσιν. Εις εμέ τα κλειστά παράθυρα, οι χαίνοντες τοίχοι, η χορτοφουόσα αυλή, ο απερίφρακτος και παντί λυμεώνι αναπεπταμένος κήπος, δεν ηξεύρω πώς ενεποιεί παραδόξως ικανοποιητικήν εντύπωσιν. Μοι εφάινετο ότι θα ελυπούμην, εάν εξηκολούθει ο οίκος εκείνος ν' ακμάζη. Διότι ήτον ο οίκος του Μητάκου, ο οίκος του Λαμπή, του πρώην ταχυδρόμου. Και τον ταχυδρόμον τούτον δεν ηδυνάμην να μη θεωρώ αίτιον του φόνου του δυστυχούς αδελφού μου. Ο καθ' αυτό φονεύς είχε παραφρονήσει ενώπιόν μου, κατ' αυτήν την πρώτην δικαστικήν ανάκρισιν, ευθύς ως εβεβαιώθη τίνος καρδίαν διεπέρασεν η σφαίρα, ην διήύθυνε κατά του φονέως του αδελφοποιτού του. Αλλ' ως σκοπόν της υπό της τυφλής εκδικήσεως ριφθείσης εκείνης βολής ο ένοχος υιός του Μητάκου υπεκατέστησε μετ' αθεοφόβου πανουργίας τα στήθη του πτωχού αδελφού μου, όστις είχε την ατυχίαν να τον ομοιάζη όχι μόνον κατά το ανάστημα και την στάσιν, αλλά και κατ' αυτά τα ενδύματα. Ήτο πλέον αποδεδειγμένον, ότι μόνον διά τούτο παρέπεισε τον εύπιστον νεανίαν να τον διαδεχθή εν τη υπηρεσία του, και εγνώσθη, ότι ήτο τόσοσ βέβαιος περί του αποτελέσματος της βδελυράς πανουργίας του, ώστε προείπε χαιρεκάκως και αυτήν την ώρα του ολέθρου του αδελφού μου!

Όταν εφθάσαμεν προ της οικίας ημών, εξεπλάγην ιδών ένα πιναρόν, ρακένδυτον, γυμνόποδα Δερβίσην, εξερχόμενον της αυλής και τρέχοντα ν' ανοίξη την θύραν της αμάξης.

- Αμάν, σουλτανήμ! Κοκκώνα μπήλμεσιν!

Το σώμα μου ανετριχίασεν εκ φρίκης! Αυταί ήσαν αι μόναι λέξεις, ας εξεφώνησεν ο Κιαμήλ, ότε εν πλήρει δικαστηρίω παραφρονήσας έπιπτε λιπόθυμος προ των ποδών μου!

- Διά τον Θεόν, Σουλτάνε μου, να μην το μάθη η κοκκώνα!

Και ο απαίσιος ήχος της φωνής αυτού, ήχος, ον θα ενόμιζε τις εξελθόντα εκ βαθέος τίνος τάφου μάλλον παρά εκ στόματος ανθρώπου, ετάραξε τόσοσ τα νεύρα μου, ώστε όταν ερρίφθην εις τας αγκάλας

της προσδραμούσης μητρός μου, δεν ηξεύρω οποιόν παράξενον κράμα βδέλυγμιας και οίκτου επλήρου την καρδίαν μου.

Ούτως εισεχώρησα εις την αυλήν στρέφων τα νώτα προς το μέρος, όθεν υπέθετον το βδέλυγμα εκείνο παρακολουθούν με.

Παρά την ετέραν του οίκου μας πλευράν ήτον ανοικτή η θύρα του κήπου. Εν τω κήπω τούτω ακμάζει ακόμη μία μηλέα, υπό την σκιάν της οποίας τόσον ευτυχείς συνεπαίζομεν άλλοτε, εγώ και οι αδελφοί μου. Αλλ' αι ηχηραί εκείναι φωναί, οι παιδικοί μας γέλωτες δεν ακούονται πλέον εκεί. Αιωνία σιγή βασιλεύει υπ' αυτήν, και λευκός λίθινος σταυρός, προ του οποίου καίει ακοίμητος λύχνος, μαρτυρεί την ιερότητα του τόπου. Εκεί κείται τεθαμμένος ο πολύκλαυστος αδελφός μου. Εκεί διήυθυνα δακρυρροών τα βήματά μου. Τα λαμπρότερα ρόδα, τα εκλεκτότερα άνθη κοσμοούσι το αναπαυτήριον αυτού. Ο κήπος ημών ήτο πολύ ατημέλητος άλλοτε. Τώρα είναι πλήρης ανθέων, τα οποία φαίνονται ως εάν ανέβλυσαν πολυπληθή εκ του τάφου εκείνου και διεχύθησαν ολίγον κατ' ολίγον μέχρι των απωτάτων γωνιών του κήπου.

- Όλα τα καλλιεργεί ο φτωχός ο Κιαμήλης! εψιθύρισεν η μήτηρ μου θλιβερώς.

Αι τρίχες μου ηνωρθώθησαν εκ νέου. Και στραφείς, μετά σπασμωδικώς κινουμένων χειλέων, προς τον περί ου ελάλει, - Σε προστάζω, τον είπον, να μη ξαναπατήσης εις το σπίτι μας!

- Ω, ο αρίσκος! ανέκραξεν η μήτηρ μου, μετ' απεριγράπτου πόνου. Τίνος το λέγεις, παιδί μου; Αμ' ο φτωχός ούτε ακούει, ούτε μιλεί πλέον! Είναι τρελλός ο καυμένος!

Ο Κιαμήλ προσήλου τους αλαμπείς αυτού οφθαλμούς εις το βάθος του ορίζοντος, ως άνθρωπος ουδόλως εννοών τα περί αυτόν συμβαίνοντα. Επί της κεφαλής εφόρει τώρα πρασινόζωστον κιουλάφιον Δερβίσου, το οποίον τον καθίστα μέχρι γελοίου βαθμού υψηλότατον. Περί το κατεσκληκός αυτού σώμα εκρέματο ερρακωμένον το καφτάνιον της εις ην ανήκε μοναχικής τάξεως. Οι αγκώνες αυτού διεφαίνοντο διά των ρηγμάτων των ιματίων του, αλλά ήτον εξωσμένος λαμπράν δερματινήν ζώνην φέρουσαν επί του θηλυκωτήρος μέγαν εκλεκτόν λίθον, όνυχα της Μέκκας. Η δε μορφή αυτού, είτε ως εκ της απαθείας εν η διετέλει τώρα, είτε ως εκ της επιδράσεως του ηλίου, εφάινετο υγιεστέρα παρά πρότερον.

- Να κουρεύωνται! Είπεν η μήτηρ μου, βλέπουσα προς αυτόν μετ' οίκτου. - Τον έκαμαν άγιον! Αφ' ότου ετρελλάθηκε τον έκαμαν άγιον. Και του φιλούν το χέρι, και του φέρνουν φαγητά, και του φέρνουν ρούχα, και θέλουν να τον πάρουν εις του καυμάκαμη το σπίτι. Μα εκείνος δεν τρώγει παρά ξερό ψωμί, δεν φορεί παρά αυτά που βλέπεις, και κοιμάται κατά γης μέσ' στην αχυρώνα. Και δεν θέλει να φύγη από κοντά μου ό,τι κι αν του κάμουν. Μόνον σαν τον στενοχωρήσουν παρά πολύ, μόνο σαν παραχθή, βγάζει μία παράξενη φωνή - Για τον Θεό, Σουλτάνε μου, να μην το μάθη η κοκκώνα! - Άλλο απ' αυτό δεν ηξεύρει τίποτε! Ο αρίσκος ο Κιαμήλης!

Και ενώ εκείνη έλεγε ταύτα, εγώ εσυλλογιζόμην την ανήμερον άλλοτε οργήν της κατά του φονέως, το παράπονόν της, ότι ο πτωχός ημών αδελφός εταράσσετο εν τω τάφω του, οσάκις ο φονεύς αυτού επάτει

το χώμα, έστω και εις την άκρην του κόσμου, και ανετριχιάζει το σώμα μου εκ της ιδέας, ότι ο φονεύς εκείνος περιπατεί καθ' εκάστην επί αυτού του τάφου του θύματός του, και έτρεμον μη το πληροφορηθή η ταλαίπωρος. Αυτό θα την εφόνευεν!

- Μολαταύτα, τη είπον, εάν τον διώξης εσύ, είμαι βέβαιος, ότι θα φύγη να πάγη με τους εδικούς του. Κάμε μου την χάριν και διώξε τον από το σπίτι μας.

- Αμ' τι λογής δα! ανεφώνησεν εκείνη σχεδόν δακρύουσα. - Εγώ θυμούμαι καμμιά φορά εκείνη την σεισουράδα, που του έδωσε μια κλωτσιά και τον έδιωξεν από το δωμάτιό μας, και λέγω να είχα ένα χέρι απ' εδώ ως στην Πόλι, να του δώσω μια στο θηλυκό του πρόσωπο. Και συ με λες να τον διώξω εγώ με τα χέρια μου; Κείνος, βλέπεις, άφησε την μητέρα του και ήρθεν εις εμένα. Κουβαλεί νερό, πάγει στον μύλο, πάγει τα ψωμιά στον φούρνο, σκάφτει τ' αμπέλια, σκουπίζει την αυλή, καλλιεργεί τα λουλούδια πάνω στον τάφο του Χρηστάκη μας· ως και το κανδήλι θέλει να τ' ανάφτη με το χέρι του! Κ' εγώ δα μαθές πώς να τον διώξω ύστερα, αφού τον εκύτταξα εφτά μήνες μέσ' στο στρώμα, σαν το παιδί μου! Ας τώβρη από τον Θεό όποιος τον εκατάνησε σε τέτοια δυστυχία! Έλα, νάχης την ευχή μου, γυιόκα μου, άφες τον ταλαίπωρο με την συμφορά του, και πες μου δα μαθές, ευρέθηκεν ο φονιάς; Ως τόσο δεν ειμπόρεσε να βρεθή ποιος ήτανε!

- Όχι! απεκρίθην εγώ, όστις τον έβλεπον ενώπιόν μου.

Διότι ανελογίσθην όσα μοι έλεγε περί αυτού· παρέβαλον την αγαθότητα του παράφρονος με την βδελυράν πανουργίαν του πρώην ταχυδρόμου, και δεν ήξευρον να εύρω, ποίος εκ των δύο ήτον ο φονεύς του αδελφού μου!

* Χαΐδευτικόν = ο καυμένος.